

FLEMISH PAINTINGS IN THE RIJKSMUSEUM – BIBLIOGRAPHY

- Åberg 1979** A. Åberg, 'The National Flags of Sweden', *The Flag Bulletin* 18 (1979), no.4, p. 129
- Abraham 1998** L. Abraham, *A Dictionary of Alchemical Imagery*, Cambridge 1998
- Adler 1980** W. Adler, *Jan Wildens: Der Landschaftsmitarbeiter des Rubens*, Fridingen 1980
- Adriani 1940** G. Adriani, *Anton van Dyck: Italienisches Skizzenbuch*, Vienna 1940
- Aerts 1993** W. Aerts (ed.), *The Cathedral of Our Lady in Antwerp*, Antwerp 1993
- Aikema 1980** B. Aikema, 'Romeinse ruïnes in een schilderij van Paul Bril', *Bulletin van het Rijksmuseum* 28 (1980), pp. 10-16
- Aldrovandi 1637** U. Aldrovandi, *Ulyssis Aldrovandi patricii Bononiensis De quadrupedib. digitatis viviparis libri tres, et de quadrupedib' digitatis oviparis libri duo*, 2 vols., Bologna 1637
- Allard 1883** H.J. Allard, *De St Franciscus Xaverius-kerk of de Krijtberg te Amsterdam. Een beknopte geschiedenis van de kerk en 't kerkgebouw van dien naam*, Maastricht 1883
- Allen 2000** P.C. Allen, *Philip III and the Pax Hispanica 1598-1621: The Failure of Grand Strategy*, New Haven (Conn.)/London 2000
- Alpers 1971** S. Alpers, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, IX: The Decoration of the Torre de la Parada*, Brussels/London/New York 1971
- Alzaga Ruiz 2013** Amaya Alzaga Ruiz, 'Vienne, Saxe et Mannheim', *Revue de l'art* 181 (2013), no. 3, pp. 25-33
- Ambrogi 2005** A. Ambrogi, *Labra di èta romana in marmi bianchi e colorati*, Rome 2005
- Coll. cat. Amsterdam 1952** T.H. Lunsingh Scheurleer, *Catalogus van meubelen en betimmeringen*, Amsterdam (Rijksmuseum) 1952
- Amsterdam 1968** E.K. Grootes et al., 't Kan verkeren. *Gerbrand Adriaensz Bredero, 1585-1618*, exh. cat. Amsterdam (Amsterdams Historisch Museum) 1968
- Amsterdam 1976** *Tot lering en vermaak: betekenissen van Hollandse genrevoorstellingen uit de zeventiende eeuw*, exh. cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 1976
- Amsterdam 2000** K. Zandvliet et al., *Maurits, Prins van Oranje*, exh. cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2000-01
- Amsterdam 2004** E. Bergvelt et al. (eds.), *De Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier. De verzameling van Adriaan van der Hoop (1778-1854)*, exh. cat. Amsterdam (Amsterdams Historisch Museum/Rijksmuseum) 2004-05
- Coll. cat. Amsterdam 2007** J. Bikker et al., *All the Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum Amsterdam, I, Artists Born between 1570 and 1600*, coll. cat. Amsterdam 2007
- Coll. cat. Amsterdam 2008** N.E. Middelkoop et al., *De oude meesters van de stad Amsterdam: schilderijen tot 1800*, coll. cat. Amsterdam (Amsterdams Historisch Museum) 2008
- Amsterdam/Cleveland 1999** A. Chong and W.T. Kloek, *Still-Life Paintings from the Netherlands 1550-1720*, exh. cat. Amsterdam (Rijksmuseum)/Cleveland (The Cleveland Museum of Art) 1999-2000
- Anderson 1910** R.C. Anderson, *Naval Wars in the Baltic during the Sailing-Ship Epoch, 1522-1850*, London 1910
- Andrews 1973** K. Andrews, 'A Pseudo-Elsheimer Group: Adriaen van Stalbeemt as Figure Painter', *The Burlington Magazine* 115 (1973), pp. 301-07
- Angulo Iñiquez 1957** D. Angulo Iñiquez, *José Antolínez*, Madrid 1957
- Coll. cat. Antwerp 1857** *Catalogue du Musée d'Anvers*, Antwerp 1857
- Coll. cat. Antwerp 1874** T. van Lerijs, *Catalogue du Musée d'Anvers*, Antwerp 1874

- Coll. cat. Antwerp 1938** A. Delen, *Stedelijk Prentenkabinet: Catalogue des dessins anciens: écoles flamande et hollandaise, Cabinet des estampes de la ville d'Anvers*, 2 vols., Brussels (Musée Plantin Moretus) 1938
- Coll. cat. Antwerp 1958** W. Vanbeselaere, *Musée Royal des Beaux-Arts Anvers, Catalogue Descriptif, Maîtres Anciens*, Antwerp 1958
- Antwerp 1971** F. Baudouin and R.-A. d'Hulst, *Rubens en zijn Tijd*, exh. cat. Antwerp (Rubenshuis) 1971
- Coll. cat. Antwerp 1981** *Catalogus van de Muziekinstrumenten uit de verzameling van het Museum Vleeshuis*, Antwerp (Vleeshuis Museum) 1981
- Coll. cat. Antwerp 1988** *Catalogus Schilderkunst, Oude Meesters*, Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten) 1988
- Antwerp 1991** M. Klinge, *David Teniers de Jonge. Schilderijen, tekeningen*, exh. cat. Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten) 1991
- Antwerp 1993a** J. van der Stock and H. Devisscher (eds.), *Antwerp, Story of a Metropolis: 16-17th Century Antwerp*, exh. cat. Antwerp (Hessenhuis) 1993
- Antwerp 1993b** R.-A. d'Hulst et al., *Jacob Jordaens (1593-1678), I: Paintings and Tapestries*, exh. cat. Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten) 1993
- Antwerp 1993c** H. Nieuwdorp (ed.), *Rubens Cantoor. Een verzameling tekeningen ontstaan in Rubens' atelier*, exh. cat. Antwerp (Rubenshuis) 1993
- Antwerp 2004** K. Lohse Belkin and F. Healy, *A House of Art: Rubens as Collector*, exh. cat. Antwerp (Rubenshuis) 2004
- Antwerp 2016** C. Baisier (ed.), *Divine Interiors: Experience Churches in the Age of Rubens*, exh. cat. Antwerp (Museum Mayer van den Bergh) 2016
- Antwerp/Amsterdam 1999** C. de Pauw and G. Luijten, *Anthony van Dyck as a Printmaker*, exh. cat. Antwerp (Museum Plantin Moretus/Stedelijk Prentenkabinet)/Amsterdam (Rijksmuseum) 1999-2000
- Antwerp/Arnhem 1999** M. Meijer et al., *Elck zijn waerom. Vrouwelijke kunstenaars in België en Nederland, 1500-1950*, exh. cat. Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)/Arnhem (Museum voor Moderne Kunsten) 1999-2000
- Antwerp/London 1999** C. Brown et al., *Van Dyck 1599-1641*, exh. cat. Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)/London (Royal Academy of Arts) 1999
- Antwerp/The Hague 2009** A. van Suchtelen and B. van Beneden, *Room for Art in Seventeenth-Century Antwerp*, exh. cat. Antwerp (Rubenshuis)/The Hague (Mauritshuis) 2009-10
- Antwerp/Madrid 2016** A. Vergara (ed.), *The Art of Clara Peeters*, exh. cat. Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)/Madrid (Museo Nacional del Prado) 2016
- Arblaster 2014** P. Arblaster, *From Ghent to Aix: How They Brought the News in the Habsburg Netherlands, 1550-1700*, Leiden/Boston 2014
- Arend 1857** J.P. Arend, *Algemeene geschiedenis des vaderlands van de vroegste tijden tot op heden*, III (2), Amsterdam 1857
- Armstrong 1910** E. Armstrong, *The Emperor Charles V*, 2 vols., London 1910
- Asaert et al. I-IV, 1976-78** G. Asaert, P.M. Bosscher, J.R. Bruijn and W.J. van Hoboken, *Maritieme geschiedenis der Nederlanden*, 4 vols., Bussum 1976-78 (I, 1976; II, 1977; III, 1977; IV, 1978)
- Coll. cat. Aschaffenburg 1964** E. Brochhagen et al., *Galerie Aschaffenburg: Katalog*, Munich (Staatsgalerie Aschaffenburg) 1964
- Coll. cat. Atlanta 1984** E.M. Zafran, *European Art in the High Museum*, Atlanta (Ga.) (High Museum of Art) 1984
- Coll. cat. Augsburg 1912** *Katalog der Königl. filial-Gemäldegalerie zu Augsburg*, [Munich] 1912

- Vander Auwera 1981** J. Vander Auwera, 'Sebastiaen Vrancx (1573-1647) en zijn samenwerking met Jan I Brueghel (1568-1625)', *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor schone Kunsten Antwerpen* (1981), pp. 135-51
- Vander Auwera 1998** J. Vander Auwera, 'Historical Fact and Artistic Fiction. The Face of the Eighty Years' War in Southern Netherlandish Painting in Particular Those of Sebastian Vrancx (1573-1647) and Pieter Snayers (1592-1667)', in K. Bussmann and H. Schilling (eds.), *1648: War and Peace in Europe – Essay volume II: Art and Culture*, exh. cat. Münster (Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte) 1998, pp. 461-68
- Avery-Quash 2011** S. Avery-Quash (ed.), *The Travel Notebooks of Sir Charles Eastlake*, 2 vols., 2011 London (*Volume of the Walpole Society* 73)
- Baadj 2016** N. Baadj, *Jan van Kessel I (1626-79). Crafting a Natural History of Art in Early Modern Antwerp*, London/Turnhout 2016
- Baarsen 2000** R. Baarsen, *17th-Century Cabinets*, translated by J. Rudge, Amsterdam/Zwolle 2000
- Baetens 1976** R. Baetens, *De nazomer van Antwerpens welvaart. De diaspora en het handelshuis de Grootte tijdens de eerste helft der 17de eeuw*, 2 vols., Brussels 1976
- Baisier 2008** C. Baisier, *De documentaire waarde van de kerkinterieurs van de Antwerpse School in de Spaanse Tijd*, Leuven 2008 (diss. KU)
- Balis 1986** A. Balis, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, XVIII: Landscapes and Hunting Scenes, 2: Hunting Scenes*, Oxford 1986
- Balis et al. 1989** A. Balis, M. Díaz Padrón, C. Van de Velde and H. Vlieghe (eds.), *La Peinture flamande au Prado*, Antwerp 1989
- Balis 1994** A. Balis, "'Fatto da un mio discepolo": Rubens's Studio Practices Reviewed', in T. Nakamura (ed.), *Rubens and his Workshop: The 'Flight of Lot and his Family from Sodom'*, Tokyo 1994, pp. 97-127
- Balis 2010** A. Balis, 'De stroom en de zee. De iconografie van Scaldis en Neptunus in de Antwerpse kunst', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 123 (2010), pp. 511-15
- Coll. cat. Bamberg 1909** *Katalog der städtischen Kunst- und Gemälde-Sammlung in Bamberg*, Bamberg 1909
- Barber/Barker 1989** R.W. Barber and J. Barker, *Tournaments: Jousts, Chivalry and Pageants in the Middle Ages*, Woodbridge 1989
- Bargellini 1998** C. Bargellini, 'Painting on Copper in Spanish America', in M.K. Komanecky et al., *Copper as Canvas: Two Centuries of Masterpiece Paintings on Copper, 1575-1775*, Phoenix (Art Museum)/Kansas City (Nelson-Atkins Museum of Art)/The Hague (Mauritshuis) 1998-99, pp. 31-44
- Barnes et al. 2004** S.J. Barnes, N. de Poorter, O. Millar and H. Vey, *Anthony van Dyck: A Complete Catalogue of the Paintings*, New Haven (Conn.)/London 2004
- Barrett 2012** K. Barrett, *Pieter Soutman, Life and Oeuvre*, Amsterdam/Philadelphia (Phil.) 2012
- Bartsch 1983** S. Bufta (ed.), *The Illustrated Bartsch XXXVI*, New York 1983
- Van der Bas 2003** Unpublished supplements to the internship report of Cornelis van der Bas, RMA, 2003
- Baschet 1868** A. Baschet, 'François Porbus, peintre de portraits à la cour de Mantoue', *Gazette des Beaux-Arts* pér. 1, 25 (1868), no. 4, pp. 277-98 and no. 5, pp. 438-56
- Bassano del Grappa/Fort Worth 1992** L. Brown and P. Marini, *Jacopo Bassano c. 1510-1592*, exh. cat. Bassano del Grappa (Museo Civico)/Fort Worth Texas (Kimbell Art Museum) 1992
- Bathoe 1758** *A Catalogue of the Collection of Pictures, &c. belonging to King James the Second etc.*, printed for W. Bathoe, London 1758

- Baudouin 1957** F. Baudouin, 'Rubens voorstellingen op een Kunstkastje van de 17de eeuw', in *Handelingen van het XXIIe Vlaams Filologencongres. Gent 24-26 April 1957*, Leuven 1957, p. 352
- Baudouin 1972** F. Baudouin, *Rubens en zijn eeuw/Rubens et son siècle*, translated by V. Uyttebroeck, Antwerp 1972
- Baudouin 1989** F. Baudouin, 'L'Influence de P.P. Rubens sur les Cabinets décorés de tableaux', in R. Fabri, *Meubles d'apparat des Pays-Bas méridionaux, XVIe-XVIIIe siècle*, exh. cat. Brussels (La Générale de Banque) 1989, pp. 9-13
- Baudouin 1994** F. Baudouin, 'Van Dyck's Last Religious Commission: An Altarpiece for Antwerp Cathedral', *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 57 (1994), pp. 175-90
- Baudouin et al. 1998** P. Baudouin, P. Colman and D. Goethals, *Orfèvrerie en Belgique / Zilver in België / Silver in Belgium: 1500-1800*, Brussels 1998
- Bauer 2006** A.N. Bauer, *Jan Mijtens (1613/14-1670): Leben und Werk*, Petersberg 2006
- Baumstark 1974** R. Baumstark, 'Ikonographische Studien zu Rubens Kriegs- und Friedensallegorien', *Aachener Kunstblätter* 45 (1974), pp. 125-234
- Bautier 1939** P. Bautier, 'Un Portraitiste flamand en Italie au XVIIe siècle: Jacob Ferdinand Voet', *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen* 2 (1939), pp. 173-83
- Bax 1979** D. Bax, *Hieronymus Bosch: His Picture-Writing Deciphered*, translated by M.A. Bax-Botha, Rotterdam 1979
- De Beaurain 1782** Le Chevalier de Beaurain, *Histoire des quatre dernières Campagnes du Maréchal de Turenne en 1672, 1673, 1674 & 1675 ...*, Paris 1782
- Beck 2011** Hans-Ulrich Beck, 'Netherlandish Drawings in the Städtisches Kunstsammlungen, Augsburg', *Master Drawings* 39 (2001), no. 4, pp. 395-408
- Belkin 2009** K. Lohse Belkin, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard*, XXVI (1): *Copies and Adaptations from Renaissance and later Artists: German and Netherlandish Artists*, 2 vols., London 2009
- Bellus 1627** N. Bellus [M.C. Lundorp], *Laurea Austriaca, hoc est, commentarium de statu Reipublicae nostri temporis, sive de bello Germanico eiusq; causis inter Divum Matthiam, & invictissimum Ferdinandum II. Romm. Impm. nec non Fridericum V. Palatinum, aliosque cum Imperii tum externos reges principesque, gloriose vincente Aquila Cæsarea gesto libri XII*, Frankfurt 1627
- Van Beneden (ed.) 2015** B. van Beneden (ed.), *Rubens in Private: The Master Portrays his Family*, Antwerp/London 2015
- Benedict 1938** C. Benedict, 'Osias Beert: Un peintre oublié de natures mortes', *L'Amour de l'Art* 19 (1938), pp. 307-14
- Bentinck 1901** *Report of the Manuscripts of His Grace the Duke of Portland Preserved at Welbeck Abbey*, London 1901 (*Historic Manuscripts Commission VI*)
- Berger 1993** A. Berger, *Die Tafelgemälde Paul Brils*, Münster 1993
- Bergström 1957** I. Bergström, 'Osias Beert the Elder as a Collaborator of Rubens', *The Burlington Magazine* 99 (1957), pp. 120-24
- Bergvelt 1998** E. Bergvelt, *Pantheon der Gouden Eeuw. Van Nationale Konst-gallerij tot Rijksmuseum van Schilderijen (1798-1896)*, Zwolle 1998
- Coll. cat. Berlin 1975** *Gemäldegalerie, Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz, Berlin: Katalog der ausgestellten Gemälde des 13.-18. Jahrhunderts*, Berlin 1975
- Coll. cat. Berlin 1996** H. Bock et al. (eds.), *Berlin, Gemäldegalerie: Gesamtverzeichnis*, Berlin 1996
- Bernhard 1965** M. Bernhard, *Verlorene Werke der Malerei in Deutschland in der Zeit von 1939 bis 1945 zerstörte und verschollene Gemälde aus Museen und Galerien*, Munich 1965

- De Beruete y Moret 1909** A. de Beruete y Moret, *The School of Madrid*, London/New York 1909
- Biard 1996** B. Biard, 'Les Paysages de Francisque Millet', *L'Estampille/L'Objet d'Art* 307 (1996), p. 1018
- De Bie [1662]** C. de Bie, *Het gulden cabinet van de edel vrij schilder const, inhoudende den lof vande vermartste schilders, architecte, beldtowers ende plaetsnijders van deze eeuw*, Antwerp s.a. [1662]
- Bieneck 1992** D. Bieneck, *Gerard Seghers 1591-1651 Leben und Werk des Antwerpener Historienmalers*, Turnhout 1992
- Biesboer 2004** P. Biesboer, 'Pieter Claesz in Haarlem', in P. Biesboer et al., *Pieter Claesz: Master of Haarlem Still Life*, exh. cat. Haarlem (Frans Hals Museum Haarlem)/Zürich (Kunsthhaus Zürich)/Washington (National Gallery of Art) 2004-05, pp. 10-26
- Bille 1961** C. Bille, *De Tempel der Kunst. Of, het kabinet van den Heer Braamcamp*, 2 vols., Amsterdam 1961
- Bionda 1986** R.W.A. Bionda, 'De Amsterdamse verzamelaar J.A. Brentano (1753-1821) en de inrichting van zijn 'zaal' voor Italiaanse kunst', *Bulletin van het Rijksmuseum* 34 (1986), pp. 135-76
- Blair 1958**, C. Blair, *European Armour circa 1066 to circa 1700*, London 1958
- Le Blanc I-IV, 1854-56** C. Le Blanc, *Manuel de l'amateur d'estampes*, 4 vols., Paris 1854-56 (I, 1854; II, 1856; III, 1856; IV, 1856)
- Bocchi/Bocchi [2004]** G. Bocchi and U. Bocchi, *Pittori di natura morta a Roma: Artisti stranieri, 1630-1750*, Viadana [2004]
- Bock/Gaetgens 1987** H. Bock and T.W. Gaetgens (eds.), *Holländische Genremalerei im 17. Jahrhundert: Symposium, Berlin 1984*, Berlin 1987
- Bodart 1970** D. Bodart, *Les peintres des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à Rome au XVIIème siècle*, 2 vols., Brussels/Rome 1970
- Von Bode 1924** W. von Bode, *Adriaen Brouwer: Sein Leben und seine Werke*, Berlin 1924
- Dealer cat. De Boer 1964** *Collection 1964: Catalogue of Old Pictures*, Amsterdam (Kunsthandel P. De Boer N.V.) 1964
- Boggero/Manzitti 1997** F. Boggero and C. Manzitti, 'L'eredità di Van Dyck a Genova', in S.J. Barnes et al., *Van Dyck a Genova: Grande pittura e collezionismo*, exh. cat. Genoa (Palazzo Ducale) 1997, pp. 105-31
- Böhmer 1940** G. Böhmer, *Der Landschaftler Adriaen Brouwer*, Munich 1940
- Boisclair 1986** M.-N. Boisclair, *Gaspar Dughet: Sa vie et son oeuvre (1615-1675)*, Paris 1986
- Bol 1973** L.J. Bol, *Die holländische Marinemalerei des 17. Jahrhunderts*, Braunschweig 1973
- Bol et al. 1981** L.J. Bol, G.S. Keyes and F.C. Butôt, *Netherlandish Paintings from the Collection of F.C. Butôt by Little-Known and Rare Masters of the Seventeenth Century*, London 1981
- Borggrege/Lüpkes 2005** H. Borggrege and V. Lüpkes (eds.), *Hans Vredeman de Vries und die Folgen: Ergebnisse des in Kooperation mit dem Muzeum Historyczne Miasta Gdańska durchgeführten internationalen Symposions am Weserrenaissance-Museum Schloss Brake*, Marburg 2005
- Bossan 2004** M.-J. Bossan, *The Art of the Shoe*, New York 2004
- Boston/Toledo 1993** P. Sutton et al., *The Age of Rubens*, exh. cat. Boston (Museum of Fine Arts)/Toledo (Museum of Art) 1993-94
- Boulton/Veenstra 2006** D'A.J.D. Boulton and J.R. Veenstra (eds.), *The Ideology of Burgundy: The Promotion of National Consciousness, 1364-1565*, Leiden 2006

- Boyle 1876** M.L. Boyle, *Biographical Notices of the Portraits at Hinchinbrook*, London 1876
- Coll. cat. Braamcamp 1752**
- Van den Branden 1883** F.J. van den Branden, *Geschiedenis der Antwerpsche schilderschool*, 3 vols., Antwerp 1883
- Coll. cat. Braunschweig 1969** G. Adriani, *Herzog Anton Ulrich-Museum Braunschweig. Verzeichnis der Gemälde*, Braunschweig 1969
- Coll. cat. Braunschweig 1976** S. Jacob and R. Klessmann (eds.), *Herzog Anton Ulrich-Museum Braunschweig Verzeichnis der Gemälde vor 1800*, Braunschweig 1976
- Coll. cat. Braunschweig 2003** R. Klessmann, *Herzog Anton Ulrich-Museum Braunschweig: Die flämischen Gemälde des 17. und 18. Jahrhunderts*, Braunschweig 2003
- Briels 1997** J.G.C.A. Briels, *Peintres flamands au berceau du Siècle d'Or hollandais, 1585-1630*, Antwerp 1997
- Briganti et al. 1983** G. Briganti, L. Trezzani and L. Laureati, *The Bamboccianti: The Painters of Everyday Life in Seventeenth Century Rome*, Rome 1983
- Britton/Brayley et al. I-XVIII, 1801-15** J. Britton and E.W. Brayley et al., *The Beauties of England and Wales; or Delineations, Topographical, Historical, and Descriptive, of each County*, 18 vols., London 1801-15
- Brongers 1964** G. Brongers, *Nicotiana Tabacum: The History of Tobacco and Tobacco Smoking in the Netherlands*, Groningen 1964
- Brosens 2010** K. Brosens, 'New Light on the Raes Workshop in Brussels and Rubens's Achilles series', in T.P. Campbell and A.H. Cleland (eds.), *Tapestry in the Baroque: New Aspects of Production and Patronage*, New York/New Haven (Conn.)/London 2011, pp. 20-33
- Brown/Ramsay 1990** C. Brown and N. Ramsay, 'Van Dyck's Collection: Some New Documents', *The Burlington Magazine* 132 (1990), pp. 704-09
- Coll. cat. Bruges 1963** H. Pauwels, *Musée Groeninge: Catalogue*, Bruges (Groeningemuseum) 1963
- Coll. cat. Bruges 1983** D. de Vos, *Groeningemuseum Brügge: Die vollständige Sammlung*, Bruges (Groeningemuseum) 1983
- Bruges 1984** P. Huvenne, *Pieter Pourbus: Meester-Schilder, 1524-1584*, exh. cat. Bruges (Memlingmuseum/Gemeentekrediet) 1984
- Van der Brugge 1904 [1634]** J. Segersz van der Brugge, *Journal, of dagh-register/gehouden by seven matroosen, in haer overwinteren op Spitsbergen in Maurtis-bay*, Amsterdam 1634, translated by J.A.J. de Villiers in W.M. Conway (ed.), *Early Dutch and English Voyages to Spitsbergen in the Seventeenth Century*, London 1904, pp. 79-165
- Brummer 1977** H.H. Brummer, 'Ett porträtt av Rubens' hustru i Zornsamlingarna', in G. Cavalli-Björkman (ed.), *Rubens i Sverige*, Stockholm 1977, pp. 141-45
- Brunner-Bulst 2004** M. Brunner-Bulst, *Pieter Claesz.: der Hauptmeister der Haarlemer Stillebens im 17. Jahrhundert: kritischer Oeuvrekatalog*, Lingen 2004
- Brussels 1961** *Boom en Bos van Patenir tot Permeke*, exh. cat. Brussels (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) 1961-62
- Brussels 1965** *Le Siècle de Rubens*, exh. cat. Brussels (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) 1965
- Coll. cat. Brussels 1984** H. Pauwels (ed.), *Catalogue inventaire de la peinture ancienne*, Brussels (Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique) 1984
- Brussels 1989** R. Fabri, *Meubles d'apparat des Pays-Bas méridionaux, XVIe -XVIIIe siècle*, exh. cat. Brussels (La Générale de Banque) 1989
- Brussels 1991** E. Put and M. Wynants (eds.), *Les jésuites dans les Pays-Bas et le principauté de Liège (1542-1773)*, exh. cat. Brussels (Archives Générales du Royaume) 1991

- Brussels 2007** J. Vander Auwera et al., *Rubens: A Genius at Work*, exh. cat. Brussels (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) 2007-08
- De Bruyn 1988** J.-P. de Bruyn, *Erasmus II Quellinus, 1607-1678. De schilderijen met catalogue raisonné*, Freren 1988
- Bruyn 1979** J. Bruyn, 'Een onderzoek naar 17de-eeuwse schilderijformaten, voornamelijk in Noord-Nederland', *Oud Holland* 93 (1979), pp. 96-115
- Bruyn et al. 1982** J. Bruyn et al., *A Corpus of Rembrandt Paintings*, I, The Hague 1982
- Coll. cat. Budapest 1972** M. Haraszi-Takács, *Rubens und die flämische Malerei*, Budapest (Museum der Bildenden Künste) 1972
- Bulckens 2017** K. Bulckens, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard*, V(2): *The Life of Christ before the Passion: The Ministry of Christ*, London 2017
- Bullart 1682** I. Bullart, *Academie des Sciences et des Arts, contenant les vies, & les eloges historiques des hommes illustres etc.*, 2 vols., Brussels 1682
- Burchard/D'Hulst 1963** L. Burchard and R.A. d'Hulst, *Rubens Drawings*, Brussels 1963
- Burg Berger 1936** E. Burg Berger, 'An Unknown Work by Jacob Jordaens', *The Burlington Magazine* 68 (1936), pp. 139-41
- Bussmann/Schilling eds. 1998** K. Bussmann and H. Schilling (eds.), *1648: War and Peace in Europe*, 2 vols., exh. cat. Münster (Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte) 1998
- Büttner 2018** N. Büttner, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard*, XII: *Allegories and Subjects from Literature*, 2 vols., London 2018
- Büttner 2019** N. Büttner, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard*, XVII: *Genre Scenes*, London/Turnhout 2019
- Buvelot/Lammertse 2010** Q. Buvelot and F. Lammertse, 'Numbered Paintings by Salomon de Bray', *The Burlington Magazine* 152 (2010), pp. 390-92
- Buijs/Berge-Gerbaud 1991** H. Buijs and M. van Berge-Gerbaud, *Tableaux flamands et hollandais du Musée des Beaux-Arts de Lyon, Collections flamands et hollandaises des Musées de Province*, Paris/Lyon 1991
- Cáceres 2000** *El Linaje del emperador: Iglesia de la Preciosa Sangre*, Cáceres (Centro de Exposiciones San Jorge) 2000-01
- Callcott 1991** M.L. Callcott (ed.), *The Mistress of Riversdale: The Plantation Letters of Rosalie Stier Calvert 1795-1821*, Baltimore 1991
- Coll. cat. Cambrai 1997** F. Magny, *Le Musée de Cambrai*, Paris 1997
- Coll. cat. Cambridge 1960** *The Fitzwilliam Museum Cambridge: Catalogue of Paintings*, I: [H. Gerson and J.W. Goodison] *Dutch and Flemish*, [J.W. Goodison and D. Sutton] *French, German, Spanish*, Cambridge 1960
- Campo Weyerman I-IV, 1729-69** J. Campo Weyerman, *De levens-beschrijvingen der nederlandsche konst-schilders en konst-schilderessen, met een uytbreijding over de schilder-konst der ouden: Verrijkt met de konterfeytsels der voornamate konst-schilders en konst-schilderessen in koper gesneden door J. Houbraken*, 4 vols., The Hague/Dordrecht 1729-69 (I, 1729; II, 1729; III, 1729; IV, 1769)
- Cappelletti 2006** F. Cappelletti, *Paul Bril e la pittura di paesaggio a Roma, 1580-1630*, Rome 2006
- Carlioni 1995** R. Carlioni, 'Per una ricostruzione della collezione dei dipinti di Luciano: Acquisti, vendite e qualche nota sul mercato antiquario Romano del primo Ottocento', in M. Natoli (ed.), *Luciano Bonaparte: Le sue collezioni d'arte, le sue residenze a Roma, nel Lazio, in Italia (1804-1840)*, Rome 1995, pp. 5-47
- Van Cauteren 2016** K. van Cauteren, *Politics as Painting: Hendrik de Clerck (1560-1630) and the Archducal Enterprise of Empire*, Tiel 2016

Cavalli-Björkman 1977 G. Cavalli-Björkman (ed.), *Rubens i Sverige*, Stockholm 1977

Coll. cat. Chicago 1961 *Paintings in the Art Institute of Chicago: A Catalogue of the Picture Collection*, Haarlem 1961

Coll. cat. Chicago 1998 R. and M. Webster, *Western Astrolabes*, Chicago (Adler Planetarium & Astronomy Museum) 1998

Clément de Ris 1877 L. Clément de Ris, *Les amateurs d'autrefois*, Paris 1877

Cleveringa 1961 J.L. Cleveringa, 'Catalogus van de schilderijen', *Bulletin van het Rijksmuseum* 9 (1961), pp. 63-67

Cleves 1979 G. de Werd, *Soweit der Erdkreis reicht: Johann Moritz von Nassau-Siegen 1604-1679*, Cleves (Städtisches Museum Haus Koekkoek) 1979

Cleves 1986 G. de Werd, *Schenkenschanz. 'De sleutel van den Hollandschen tuin'*, exh. cat. Cleves (Städtisches Museum Haus Koekkoek) 1986

De Clippel 2007 K. de Clippel, 'Rubens's 'Nymphs and Satyrs' in the Prado: Observations on its Genesis and Meaning', *The Burlington Magazine* 149 (2007), pp. 76-81

Cologne and elsewhere 1992 E. Mai and H. Vlieghe (eds.), *Von Bruegel bis Rubens: Die goldene Jahrhundert der flämischen Malerei*, Cologne (Wallraf-Richartz-Museum)/Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)/Vienna (Kunsthistorisches Museum) 1992-93

Colsoul I-II, 1989-90 H. Colsoul, *Lucas Franchoys der Jüngere: 1616-1681 oeuvrecatalogus*, 2 vols., Mechelen 1989-90

Conway 1904 W.M. Conway (ed.), *Early Dutch and English Voyages to Spitsbergen in the Seventeenth Century*, London 1904

Conway 1906 W.M. Conway, *No Man's Land: A History of Spitsbergen from its Discovery in 1596 to the Beginning of Scientific Exploration of the Country*, Cambridge 1906

Coll. cat. Copenhagen 1988 J. Garff and E. de la Fuente Pedersen, *Rubens Cantoor: The Drawings of Willem Panneels: A Critical Catalogue*, Copenhagen (The Royal Museum of Fine Arts) 1988

Coll. cat. Copenhagen 2000 O. Koester, *Flemish Paintings, 1600-1800*, Copenhagen (Statens Museum for Kunst) 2000

Copenhagen/Maastricht 2008 T. Filtenborg et al., *Jordaens: The Making of a Masterpiece*, exh. cat. Copenhagen (Statens Museum for Kunst)/Maastricht (Bonnefantenmuseum) 2008-09

Couvreur 1967 W. Couvreur, 'Daniel Seghers' inventaris van door hem geschilderde bloemstukken', *Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis den de Oudheidkunde* 20 (1967), pp. 87-158

Couvreur 1989 W. Couvreur (ed.), *Antwerpen in de XVIIde Eeuw, s.l.* [Antwerp] 1989

Cremona/Vienna 2000 L. Marques and S. Ferino-Pagden, *Dipingere la musica: Strumenti in posa nell'arte del cinque e seicento*, exh. cat. Cremona (Santa Maria della Pietà)/Vienna (Kunsthistorisches Museum, Palais Harrach) 2000-01

Crivelli 1868 G. Crivelli, *Giovanni Brueghel, pittor fiammingo, o sue lettere e quadretti esistenti presso l'Ambrosiana*, Milan 1868

Crofton 1885 D.A. Crofton, 'The Dutch in the Medway, June 9-13 (o.s.) 1667', *Journal of the Royal United Services Institution* 29 (1885-86), pp. 935-50

Cumming 1984 V. Cumming, *A Visual History of Costume: The Seventeenth Century*, London 1984

Cummins 1988 J. Cummins, *The Hound and the Hawk: The Art of Medieval Hunting*, London/New York 1988

Cust 1901 L. Cust, *Anthony van Dyck: An Historical Study of his Life and Works*, London 1901

Cuvelier 1944 J. Cuvelier, 'Peeter Snayers, peintre des batailles (1592-1667). Notes et documents pour servir à sa biographie', *Bulletin de l'Institut Historique Belge de Rome* 23 (1944-46), pp. 25-72

Van Damme 1990 J. van Damme, 'De Antwerpse tafereelmakers en hun merken. Identificatie en betekenis', *Jaarboek Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen* (1990), pp. 193-236

Dautzenberg 1996 B. Dautzenberg, 'Die Belagerung der Festung Jülich von 1621/22: ein Gemälde des flämischen Schlachtenmalers Peeter Snayers (1592-1667)', *Architektur Kunst – und Kulturgeschichte in Nord- und Westdeutschland* 7 (1996), pp. 39-43

Davies 1906 R. Davies, 'An Inventory of the Duke of Buckingham's Pictures etc. at York House in 1635', *The Burlington Magazine* 10 (1906-07), pp. 376-82

Delen 1930 A.J.J. Delen, *Iconographie van Antwerpen*, Brussels 1930

Delft and elsewhere 1988 S. Segal, *A Prosperous Past: The Sumptuous Still Life in the Netherlands, 1600-1700*, exh. cat. Delft (Stedelijk Museum Het Prinsenhof)/Cambridge (Mass.) (Fogg Art Museum)/Fort Worth (Kimbell Art Museum) 1988

Delft 1998 M.P. van Marseveen et al. (eds.), *Beelden van een strijd. Oorlog en kunst vóór de Vrede van Munster, 1621-1648*, exh. cat. Delft (Stedelijk Museum Het Prinsenhof) 1998

Denucé 1931 J. Denucé, *Kunstaufuhr Antwerpens im 17. Jahrhundert: Die Firma Forchoudt*, Antwerp 1931

Denucé 1934 J. Denucé, *Briefen und Dokumente in Bezug auf Jan Bruegel I und II*, Antwerp 1934

Denucé 1949 J. Denucé, *Na Peter Pauwel Rubens. Documenten uit den kunsthandel te Antwerpen in de XVII eeuw*, Antwerp 1949

Van Deursen 2000 A.T. Van Deursen, *Maurits van Nassau, 1567-1627. De winnaar die faalde*, Amsterdam 2000

Descamps I-IV, 1753-64 J.B. Descamps, *La vie des peintres flamands, allemands et hollandais, avec des portraits*, 4 vols., Paris 1753-64 (I, 1753; II, 1754; III, 1760; IV, 1764)

Descamps 1769 J.B. Descamps, *Voyages pittoresque de la Flandre et du Brabant, avec des reflexions relativement aux arts & quelques gravures*, Rouen 1769

Devisscher/Vlieghe 2014 H. Devisscher and H. Vlieghe, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard*, V(1): *The Life of Christ before the Passion: The Youth of Christ*, 2 vols., London 2014

Díaz Padrón 1968 M. Díaz Padrón, 'Miscelánea de pintura flamenca del siglo XVII fuera de España', *Archivo Español de Arte* 41 (1968), pp. 237-44

Díaz Padrón 1977 M. Díaz Padrón, 'Obras de Guillaume van Herp en España, I', *Archivo Español de Arte* 50 (1977), pp. 381-82

Díaz Padrón 1985 M. Díaz Padrón, 'Un lienzo de Thomas Willeboirts Bosschaert identificado en la Galeria Narodni de Praga', *Goya Revista de Arte* 185 (1985), pp. 290-92

Díaz Padrón 1999a M. Díaz Padrón, 'Un lienzo de Santa Catalina de Siena de Vicente Malò', *Archivo Espanol de Arte* 72 (1999), pp. 558-60

Díaz Padrón 1999b M. Díaz Padrón, 'Dos cobres de Victor Wolfvoet en el museo de San Carlos de Méjico', *Boletín del Seminario de Estudios de Arte y Arqueología* 65 (1999), pp. 323-28

Díaz Padrón 2006 M. Díaz Padrón, 'Tres cobres restituidos a Víctor Wolfvoet, el más fiel seguidor de Rubens', *Archivo Español de Arte* 79 (2006), pp. 403-12

Díaz Padrón 2012 M. Díaz Padrón, 'Tres nuevos cobres de Victor Wolfvoet con La Paz y la Guerra bajo la consigna de Rubens', *Archivo Español de Arte* 85 (2012), pp. 88-94

Diefenbacher 2002 J. Diefenbacher, *Die Schwalbacher Reise: Gezeichnet von Anton Mirou, in Kupfer gestochen von Matthäus Merian d.Ä. 1620*, Mannheim 2002

- Diefenbacher 2007** J. Diefenbacher, *Anton Mirou, 1577-vor 1627: Ein Antwerpener Maler in Frankenthal*, Landau 2007
- Van Dijk 1790** J. van Dijk, *Kunst- en Historie-Kundige Beschryving van alle de Schilderyen op het Stadhuis van Amsteldam*, Amsterdam 1790
- Dijon 2001** H. Marx et al., *Dresde ou le rêve des Princes: La Galerie de peintures au XVIIIe siècle*, exh. cat. Dijon (Musée des Beaux-Arts) 2001
- De Dominici 2008 [1840-46]** B. de Dominici, *Vite de' Pittori, Scultori ed Architetti Napoletani*, [1840-46], 2 vols., eds. F. Sricchia Santoro and A. Zezza, Naples 2008)
- Donnet 1899** F. Donnet, 'Quelques lettres inédites concernant Hélène Fourment', *Annales de l'académie royale d'archéologie de Belgique* VII (1899/1900), pp. 557-66
- Donnet 1923** F. Donnet, 'Un vol de tableaux de Rubens en l'an II de la République: Les collections artistiques de la famille Peeters', *Annales de L'Académie royale d'Archéologie de Belgique* 71 (1923), pp. 29-144
- Coll. cat. Dresden 1930** *Die Staatliche Gemäldegalerie zu Dresden: Katalog der alten Meister*, compiled by H. Posse, Dresden/Berlin 1930
- Coll. cat. Dresden I-II, 2005-06** H. Marx et al., *Gemäldegalerie Alte Meister Dresden: Illustrierte Katalog in zwei Bänden, I: Die Ausgestellten Werke, II: Illustriertes Gesamtverzeichnis*, 2 vols., Dresden (Staatliche Kunstsammlungen), Cologne 2005-06 (I, 2006; II, 2005)
- Drossaers/Lunsingh Scheurleer I-III, 1974-76** S.W.A. Drossaers and T.H. Lunsingh Scheurleer, *Inventarissen van de inboedels in de verblijven van de Oranjes en daarmee gelijk te stellen stukken 1567-1795*, 3 vols., The Hague 1974-76 (I, 1974; II, 1974; III, 1976)
- Dubiez 1958** F.J. Dubiez, 'Marie de Medicis. Het bezoek aan Amsterdam in Augustus 1638', *Ons Amsterdam* 10 (1958), pp. 266-77
- Coll. cat. Dublin 1992** D. Oldfield, *Later Flemish Paintings in the National Gallery of Ireland: The Seventeenth to Nineteenth Centuries*, Dublin (National Gallery of Ireland) 1992
- Ducos 2011** B. Ducos, *Frans Pourbus Le Jeune (1569-1622): Le portrait d'apparat à l'aube du Grand Siècle entre Habsbourg, Médicis et Bourbons*, Dijon 2011
- Duerloo 2012** L. Duerloo, *Dynasty and Piety: Archduke Albert (1598-1621) and Habsburg Political Culture in an Age of Religious Wars*, Farnham 2012
- Dulong 2002** C. Dulong, *Marie Mancini: La première passion de Louis XIV*, Paris 2002
- Coll. cat. Dunkirk 1974** G. Blazy, *Catalogue des peintures du Musée de Dunkerque*, Dunkirk 1974
- Düsseldorf 2005** B. Baumgärtel (ed.), *Ein Fest der Malerei: Die niederländischen und flämischen Gemälde des 16. und 18. Jahrhunderts*, exh. cat. Düsseldorf (Museum Kunst Palast) 2005
- Dussler 1966** L. Dussler, *Raffaël: Kritisches Verzeichnis der Gemälde, Wandbilder und Bildteppiche*, Munich 1966
- Duverger 1968** E. Duverger, 'Nieuwe gegevens betreffende de kunsthandel van Matthijs Musson en Maria Fourmenois te Antwerpen tussen 1633 en 1681', *Gentse Bijdragen* 21 (1968), pp. 5-273
- Duverger I-XIII, 1984-2004** E. Duverger, *Fontes historiae Artis Neerlandicae Bronnen voor de Kunstgeschiedenis van de Nederlanden: Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Antwerpse kunstinventarissen uit de zeventiende eeuw*, 13 vols., Brussels 1984-2004 (I, 1984; II, 1985; III, 1987; IV, 1989; V, 1991; VI, 1992; VII, 1993; VIII, 1995; IX, 1997; X, 1999; XI, 2001; XII, 2002; XIII (Index Persoonsnamen) 2004)
- Duverger 1989** E. Duverger, 'Zeventiende-eeuwse schilderijen met de signatuur van Gilliam en Guilielmo Forchondt uit Antwerpen', *Bulletin Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België* 38-40 (1989-91), pp. 303-15

Duverger 2004 E. Duverger, *Documents concernant le commerce d'art de Francisco-Jacomo van den Berghe et Gillis van der Vennen de Gand avec la Hollande et la France pendant les premières décades de XVIIIe siècle*, s.l. 2004

Van Eck 2008 X. van Eck, *Clandestine Splendor: Paintings for the Catholic Church in the Dutch Republic*, Zwolle 2008

Edelein-Badie 1997 B. Edelein-Badie, *La collection de tableaux de Lucien Bonaparte, prince de Canino*, Paris 1997

Van Eikema Hommes 2012 M.H. van Eikema Hommes, *Art and Allegiance in the Dutch Golden Age: The Ambitions of a Wealthy Widow in a Painted Chamber by Ferdinand Bol*, Amsterdam 2012

Ellison et al. 2010 R. Ellison, P. Smithen and R. Turnbull (eds.), *Mixing and Matching: Approaches to Retouching Paintings*, London 2010

Van Engelen et al. 2001 A.F.V. van Engelen, J. Buisman and F. Ijnsen, 'A Millenium of Weather, Winds and Water in the Low Countries', in P.D. Jones et al. (eds.), *History and Climate: Memories of the Future?* 2nd International Climate and History Conference (University of East Anglia 1998), New York/London 2001, pp. 101-24

Engerand 1899 F. Engerand, *Inventaire des collections da courone, Inventaire des tableaux du roy: rédigé en 1709 et 1710 par Nicolas Bailly publié pour la première fois avec des additions et des notes ...*, Paris 1899

Ertz 1979 K. Ertz, *Jan Brueghel der Ältere (1568-1625): Die Gemälde mit kritischem Oeuvrekatalog*, Cologne 1979

Ertz 1984 K. Ertz, *Jan Breughel der Jüngere (1601-1678): Die Gemälde mit kritischem Oeuvrekatalog*, Freren 1984

Ertz 2000 K. Ertz, *Pieter Brueghel der Jüngere (1564-1637/8): Die Gemälde mit kritischem Oeuvrekatalog*, 2 vols., Lingen 2000

Ertz/Nitze-Ertz 2012 K. Ertz and C. Nitze-Ertz, *Jan van Kessel der Ältere 1629-1679; Jan van Kessel der Jüngere 1654-1708; Jan van Kessel der 'Andere' ca.1620 - ca.1661: Kritische Kataloge der Gemälde*, Lingen 2012

Ertz/Nitze-Ertz 2018 K. Ertz and C. Nitze-Ertz, *Adriaen van Stalbemt, 1580-1662, Kristischer Katalog der Gemälde, Zeichnungen und Druckgrafiek*, Lingen 2018

L'Estrange Turner 2000 G. L'Estrange Turner, *Elisabethan Instrument Makers: The Origins of the London Trade in Orecision Instrument Making*, Oxford 2000

Essen and elsewhere 1997 K. Ertz and C. Nitze-Ertz (eds.), *Pieter Breughel the Younger – Jan Brueghel the Elder: Flämische Malerei um 1600: Tradition und Fortschritt*, exh. cat. Essen (Villa Hügel)/Vienna (Kunsthistorisches Museum)/Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten) 1997-98

Essen/Vienna 2003 K. Ertz, A. Wied, K. Schütz et al., *Die flämische Landschaft, 1520-1700*, exh. cat. Essen (Kulturstiftung Ruhr Essen, Villa Hugel)/Vienna (Kunsthistorisches Museum Wien) 2003-04

Estuis 1668 G. Estius, *Historiae Martyrum Gorcomiensum ... qui profide catholia ...inferfecti sunt ... 1572*, Leuven 1668

Evers 1944 H.G. Evers, *Rubens und sein Werk neue Forschungen*, Brussels 1944

Van Eynden/Van der Willigen I-IV, 1816-40 (1842) R. van Eynden and A. van der Willigen, *Geschiedenis de vaderlandsche schilderkunst, sedert de helft der XVIII eeuw*, 4 vols., Haarlem 1816-40 (I, 1816; II, 1817; III, 1820; IV, 1840) Amsterdam 1842

Fabri 1989 R. Fabri, 'Du cabinet utilitaire au meuble d'apparat', in R. Fabri, *Meubles d'apparat des Pays-Bas méridionaux, XVIe -XVIIIe siècle*, exh. cat. Brussels (La Générale de Banque) 1989, pp. 15-45

- Fabri 1991** R. Fabri, *De 17de-eeuwse Antwerpse Kunstkast: typologische en historische aspecten. Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten van België* 53, Brussels 1991
- Fabri 1993** R. Fabri, *De 17de-eeuwse Antwerpse Kunstkast: kunsthistorische aspecten. Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten van België* 57, Brussels 1993
- Faggin 1965** G. Faggin, 'Per Paolo Bril', *Paragone* 185 (1965), pp. 21-35
- Dealer cat. Feigen 1990** C. van de Velde, *Jan Wierix: The Creation and the Early History of Man 1607-1608*, New York/London 1990
- Van der Feltz 1982** A. van der Feltz, *Charles Howard Hodges 1764-1837*, Assen 1982
- Filedt Kok 1985** J.P. Filedt Kok, *Livelier than Life: The Master of the Amsterdam Cabinet, or, the Housebook Master ca. 1470-1500*, Amsterdam 1985
- Filipczak 1987** Z.Z. Filipczak, *Picturing Art in Antwerp, 1550-1700*, Princeton (N.J.) 1987
- Filipczak 1999** Z.Z. Filipczak, 'Van Dyck's Men and Women in Humoral Perspective', *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen* (1999), pp. 50-69
- Dealer cat. Finck 1972** *Collection de Tableaux Anciens du XVe au XVIIIe Siècle*, Brussels (Galerie Robert Finck) 1972
- Florence 2008** C. Innocenti et al., *Caterina e Maria de' Medici: Donne al potere*, exh. cat. Florence (Palazzo Strozzi) 2008-09
- Fokke 1808** J. Fokke, *Beschrijving van het vermaarde Stadhuis van Amsterdam*, Amsterdam 1808
- Foncke et al. 1947** R. Foncke, E. Buskens and L. Lebeer, *Mechelen de Heerlijke*, Mechelen 1947
- Franco 1614 [1610]** G. Franco, *Habiti d'huomini et donne Venetiane con la processione della Serma Signoria et altri particolari, cioè trionfi feste et cerimonie publiche della ... città di Venetia*, 2 vols., Venice 1614 [1610]
- Coll. cat. Frankfurt 1995-98** J. Sander and B. Brinkman, *Niederländische Gemälde vor 1800 im Städels/Netherlandish Painting before 1800 at the Städel*, Frankfurt am Main (Städtische Galerie und Städelsches Kunstinstitut) 1995-98
- Coll. cat. Frankfurt 2009** A. Tieze, *Flämische Gemälde im Städel Museum 1550-1800*, 2 vols., Frankfurt am Main (Städelsches Kunstinstitut) 2009
- Frankfurt/London 2007** B. Brinkmann (ed.), *Cranach der Ältere*, exh. cat. Frankfurt am Main (Städel Museum)/London (Royal Academy) 2007-08
- Fredericksen 1998** B.B. Fredericksen (ed.), *Corpus of Paintings Sold in the Netherlands during the Nineteenth Century*, I: 1801-1810, Los Angeles 1998
- Fredericksen/Peronnet I- 1998-** B.B. Fredericksen and B. Peronnet (eds.), *Repertoire des tableaux vendus en France au XIXe siècle*, I (1801-1810), pt. 1 (A-N), pt. 2 (O-Z et Anonymes), Los Angeles 1998-
- Freedberg 1980** D. Freedberg, *Dutch Landscape Prints of the Seventeenth Century*, London 1980
- Freedberg 1984** D. Freedberg, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, VII: The Life of Christ after the Passion*, London/New York 1984
- M.J. Friedländer I-XIV, 1967-76** M.J. Friedländer, *Early Netherlandish Painting*, 14 vols., Leiden 1967-76 (I, 1967; II, 1967; III, 1968; IV, 1967; V, 1969; VI, 1971; VII, 1967; VIII, 1972; IX, 1972-73; X, 1973; XI, 1974; XII, 1975; XIII, 1975; XIV, 1976)
- Frigerio 2000** F. Frigerio, 'Les Animaux du Zodiaque', in *Animaux d'Art et d'Histoire: Bestiaire des collections genèvoises*, exh. cat. Geneva (Musée d'Art et d'Histoire) 2000, pp. 67-77
- Fusenig 2005** T. Fusenig, 'Neeffs und Co. Die Antwerpener Architecturalmalerei im frühen 17. Jahrhundert', in H. Borggreve and V. Lüpkes (eds.), *Hans Vredeman de Vries und die*

Folgen: Ergebnisse des in Kooperation mit dem Muzeum Historyczne Miasta Gdańska durchgeführten internationalen Symposions am Weserrenaissance-Museum Schloss Brake, Marburg 2005 (Studien zur Kultur der Renaissance 3), pp. 143-51

Gaskell 1987 I. Gaskell, 'Tobacco Social Deviance and Dutch Art in the Seventeenth Century', in H. Bock and T.W. Gaehtgens (eds.), *Holländische Genremalerei im 17. Jahrhundert: Symposium, Berlin 1984*, Berlin 1987, pp. 117-37

Gaya Nuño 1958 J.A. Gaya Nuño, *La pintura español fuera de españa: Historia y catálogo*, Madrid 1958

Geddo 2001 C. Geddo, 'New Light on the Career of Jacob-Ferdinand Voet', *The Burlington Magazine* 143 (2001), pp. 138-44

Geissler 1995 U. Geissler, *Die Stadt Rheinberg am Niederrhein und ihre Befestigungsanlagen*, Rheinberg 1995

Van Gelder 1949 J.G. van Gelder, 'De opdrachten van de Oranje's aan Thomas Willeboirts Bosschaert en Gonzales Coques', *Oud Holland* 114 (1949), pp. 179-85

Gemar-Koeltzsch 1995 E. Gemar-Koeltzsch, *Holländische Stillebenmaler von 17. Jahrhundert*, 3 vols., Lingen 1995

Génard [1888] P. Génard, *Anvers à travers les Âges*, 2 vols., Brussels s.a. [1888]

Geneva 2000 *Animaux d'Art et d'Histoire: Bestiaire des collections genevoises*, exh. cat. Geneva (Musée d'Art et d'Histoire) 2000

Genoa 1955 *100 Opere di Van Dyck*, exh. cat. Genoa (Palazzo dell' Accademia) 1955

Genoa 1992 *Genova nell'Età Barocca*, exh. cat. Genoa (Galleria Nazionale di Palazzo Spinola/Galleria di Palazzo Reale) 1992

Genoa 1997 S.J. Barnes et al., *Van Dyck a Genova: Grande pittura e collezionismo*, exh. cat. Genoa (Palazzo Ducale) 1997

Geudeker 2005 E. Geudeker, *Het Kabinet van Heteren Gevers, een achttiende-eeuwse Schilderijenverzameling 'waarvan de rénommée zo groot is'*, Amsterdam 2005 (diss. Vrije Universiteit)

Coll. cat. Gevers 1808 'Catalogue Raisonné d'une Collection de Tableaux appartenant à Monsieur A.L. Gevers, Page de Leurs Majestés le Roi et la Reine de Hollande', s.l. 1808, transcribed in E.W. Moes and E. van Biema, *De Nationale Konst-Gallery en Het Koninklijk Museum*, Amsterdam 1909, pp. 145-51

Gierveld 1981 A.J. Gierveld, 'The Harpsichord and Clavichord in the Dutch Republic', *Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis* 31 (1981), no. 2, pp.117-66

Giskes 1991 J.H. Giskes, 'Venetiaanse muziek in zeventiende-eeuws Amsterdam', in M. de Roever (ed.), *Amsterdam: Venetië van het Noorden*, published to accompany the exhibition held at the Gemeentearchief Amsterdam, 1991

Glaser 1976 H. Glaser (ed.), *Kürfürst Max Emanuel: Bayern und Europa um 1700*, Munich 1976

Glück 1920 G. Glück, 'Rubens' Liebesgarten', *Jahrbuch der Kunshistorischen Sammlungen in Wien XXXV* (1920-21), no. 2, pp. 49-98

Glück 1931 G. Glück, *Van Dyck: Des Meisters Gemälde, Klassiker der Kunst*, 2nd revised ed., Stuttgart/New York/London 1931

Glück 1933 G. Glück, *Rubens Van Dyck und ihr Kreis*, (L. Burchard and R. Eigenburger (eds.) G. Glück, *Gesammelte Aufsätze*) Vienna 1933

Glück 1941 G. Glück, 'Reflections on Van Dyck's Early Death', *The Burlington Magazine* 79 (1941), pp. 193-95

Godenne 1908 L. Godenne, *Malines jadis & aujourd'hui*, Malines 1908

- Goethals I-IV, 1849-52** F.-V. Goethals, *Dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles du royaume de Belgique*, 4 vols., Brussels 1849-52 (I, 1849 ;II, 1849; III, 1850; IV, 1852)
- Van Gool 1750-51** J. van Gool, *De nieuwe schouburg, der Nederlantsche kunstschilders en schilderessen ...*, 2 vols., 1750-51
- Gorcum 2012** R. Tepe, *Oog in oog met de martelaren van Gorcum*, exh. cat. (Gorcum) Gorcums Museum 2012
- Gordenker 2001** E.S. Gordenker, *Anthony van Dyck (1599-1641) and the Representation of Dress in Seventeenth-Century Portraiture*, Turnhout 2001
- Dealer cat. Goudstikker 1933** *Catalogus der Rubens-Tentoonstelling ten bate van der Vereniging 'Rembrandt'*, Amsterdam (Kunsthandel J. Goudstikker), August-September 1933
- Gozzano 2004** N. Gozzano, *La quadreria di Lorenzo Onofrio Colonna: Prestigio nobiliare e collezionismo nella Roma barocca*, Rome 2004
- Greenwich and elsewhere 2004** P. Sutton et al., *Drawn by the Brush: Oil Sketches by Peter Paul Rubens*, exh. cat. Greenwich (Conn.) (Bruce Museum of Arts and Sciences)/Cincinnati (Cincinnati Art Museum)/Berkeley (Berkeley Art Museum) 2004-05
- Greindl 1983** E. Greindl, *Les peintres flamands de nature morte au XVIIe siècle*, Sterrebeek 1983 [ed. princ. 1956]
- Greindl et al. 1989** E. Greindl, M.-L. Hairs, M. Kervyn de Meerendre, M. Klinge, B. Schiffers and Y. Thiery, *De zeventiende eeuw. De gouden eeuw van de Vlaamse schilderkunst*, Antwerp 1989
- Coll. cat. Grenoble 1995** M. Destot, *Peintres des écoles du Nord: La collection du Musée de Grenoble*, Grenoble 1995
- Groen van Prinsterer I-XIV, 1841-61** G. Groen van Prinsterer, *Archives ou correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau*, 14 vols., Utrecht 1841-61
- Groeneweg 1997** I. Groeneweg, 'Court and City: Dress in the Age of Frederik Hendrik and Amalia', in M. Keblusek and J. Zijlmans (eds.), *Princely Display: The Court of Frederik Hendrik of Orange and Amalia van Solms*, The Hague (Haags Historisch Museum) 1997, pp. 201-18
- Grossmann 1973** F. Grossmann, *Pieter Bruegel: Complete Edition of the Paintings*, London 1973
- Coll. cat. Grünewald 1964** H. Börsch-Supan, *Die Gemälde im Jagdschloss Grünewald*, Berlin 1964
- Guattani 1808** G.A. Guattani, *Galleria del Senatore Luciano Bonaparte*, 2 vols., Rome 1808
- Guérin 1878** P. Guérin, *Les petits bollandistes: vies des saints d'ancien et du nouveau testament ... d'après Le Père Giry*, 17 vols., Paris 1878
- Guicciardini 1920 [1582]** L. Guicciardini, *Description de la cite d'Anvers ... Traduction de François de Belleforest ... suivant l'édition platinienne [of the "Description de tout le Pais-Bas"] de 1582, avec une préface de Maurice Sabbe ... et une notice de Louis Strauss*, Antwerp 1920
- Guthrie 2002** W.P. Guthrie, *Battles of the Thirty Years War from White Mountain to Nordlingen, 1618-35*, Westport (Conn.) 2002
- Guthrie 2003** W.P. Guthrie, *The Later Thirty Years War from the Battle of Wittstock to the Treaty of Westphalia*, Westport (Conn.) 2003
- H.G.A. [Hessel Gerritsz. van Assum] 1613 (1904)** H.G.A. [Hessel Gerritsz. van Assum], 'Histoire du Pays nommé Spitsberghe', Amsterdam 1613, translated by B.H. Soulsby in W.M. Conway (ed.), *Early Dutch and English Voyages to Spitsbergen in the Seventeenth Century*, London 1904, pp. 11-38

Haarlem 1986 E. de Jongh, *Portretten van echt en trouw. Huwelijk en gezin in de Nederlandse kunst van de zeventiende eeuw*, exh. cat. Haarlem (Frans Halsmuseum) 1986

Haarlem and elsewhere 2004 P. Biesboer et al., *Pieter Claesz: Master of Haarlem Still Life*, exh. cat. Haarlem (Frans Hals Museum)/Zürich (Kunsthau Zürich)/Washington (National Gallery of Art) 2004-05

Coll. cat. Haarlem 2006 P. Biesboer et al., *Painting in Haarlem 1500-1800: The Collection of the Frans Hals Museum*, Haarlem 2006

The Hague 1899 *Tentoonstelling van schilderijen van Oud-Hollandsche meesters, collectie C. Hoogendijk*, The Hague (Pulchri-Studio) 1899

Coll. cat. The Hague 1935 G. Knuttel, *Gemeentemuseum catalogus van de schilderijen aquarellen en teekeningen samengesteld*, The Hague 1935

The Hague 1988 R. van Leeuwen (ed.), *Paintings from England, William III and the Royal Collections*, exh. cat. The Hague (Mauritshuis) 1988-89

Coll. cat. The Hague 1991 C. Dumas, *Haagse stadsgezichten 1550-1800. Topografische schilderijen van het Haagse Historisch Museum*, The Hague 1991

Coll. cat. The Hague 1993 B.P.J. Broos, *Intimacies and Intrigues: History Painting in the Mauritshuis*, Ghent/The Hague 1993

The Hague 1997a M. Keblusek and J. Zijlmans (eds.), *Princely Display: The Court of Frederik Hendrik of Orange and Amalia van Solms*, The Hague (Haags Historisch Museum) 1997

The Hague 1997b P. van der Ploeg and C. Vermeeren (eds.), *Princely Patrons: The Collection of Frederick Henry of Orange and Amalia of Solms in The Hague*, The Hague (Mauritshuis) 1997-98

Coll. cat. The Hague 2004 H. Buvelot, *Royal Picture Gallery Mauritshuis: A Summary Catalogue*, The Hague 2004

Coll. cat. The Hague 2016 A. van Suchtelen et al., *Genre Paintings in the Mauritshuis*, coll. cat. The Hague 2016

Hairs 1977 M.-L. Hairs, *Dans le Sillage de Rubens*, Liège 1977

Hairs 1985 M.-L. Hairs, *Les peintres flamands de fleurs au XVIIe siècle*, 2 vols., Brussels 1985 [ed. princ. Paris/Brussels 1955]

Hairs 1998 M.-L. Hairs, *Les peintres flamands de fleurs au XVIIe siècle*, Doornik 1998

Coll. cat. Hamburg 1918 G. Pauli, *Kunsthalle zu Hamburg: Katalog der alten Meister*, Hamburg 1918

Coll. cat. Hamburg 2001 T. Ketelsen et al., *Die Sammlungen der Hamburger Kunsthalle. Band II: Die niederländischen Gemälde 1500-1800*, Hamburg 2001

Hamilton 1887 W.D. Hamilton (ed.), *Calendar of State Papers Domestic Series of the Reign of Charles I. 1641-43, Preserved in the State Paper Department of Her Majesty's Public Record Office*, London 1887

Hand 2004 J.O. Hand, *Joos van Cleve: The Complete Paintings*, New Haven (Conn.)/London 2004

Coll. cat. Hannover 2000 U. Wegener, *Niedersächsisches Landesmuseum Hannover, Landesgalerie: Die holländischen und flämischen Gemälde des 17. Jahrhunderts*, Hannover 2000

Härting 1983 U. Härting, *Studien zur Kabinettdilmalerei des Frans Francken II, 1581-1642: Ein repräsentativer Werkkatalog*, Hildesheim 1983

Härting 1989 U. Härting, *Frans Francken der Jüngere (1581-1642): Die Gemälde mit kritischem Oeuvrekatalog*, Freren 1989

Haskins 1993 S. Haskins, *Mary Magdalen: Myth and Metaphor*, London 1993

Van Haute 1999 B. van Haute, *David III Ryckaert: A Seventeenth-Century Painter of Peasant Scenes*, Turnhout 1999

- Haverkamp-Begemann 1975** E. Haverkamp-Begemann, *The Achilles Series*, London 1975
- Hayward 1964** J.F. Hayward, 'The Mannerist Goldsmiths: Antwerp, Part III', *The Connoisseur* 156 (1964), pp. 251-54
- Hayward 1965** J.F. Hayward, 'The Mannerist Goldsmiths: Antwerp. Italian Influence in the Designs of Erasmus Hornick, Part IV', *The Connoisseur* 158 (1965), pp. 144-49
- Hayward 1976** J.F. Hayward, *Virtuoso Goldsmiths and the Triumph of Mannerism, 1540-1620*, London 1976
- Healy 2001** F. Healy, 'Images of the "Madonna and Child" and "The Holy Family" in Van Dyck's Oeuvre', in H. Vlieghe (ed.), *Van Dyck 1599-1999: Conjectures and Refutations*, Turnhout 2001, pp. 89-112
- Healy 2006** F. Healy, "'Vive l'esprit": Sculpture as the Bearer of Meaning in Willem van Haecht's Art Cabinet of Cornelis van der Geest', in K. van der Stighelen (ed.), *Munuscula amicorum: Contributions on Rubens and his Colleagues in Honour of Hans Vlieghe*, 2 vols., Turnhout 2006, pp. 423-41
- Heesterbeek-Bart 2003a** C. Heesterbeek-Bart, 'De aankoop van de collectie Lupus de Wolf en de totstandkoning van een lupusgalerij in het Museum', in M. van Kalck et al., *De Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België: Twee eeuwen geschiedenis*, 2 vols., Brussels 2003, I, pp. 153-55
- Heesterbeek-Bart 2003b** C. Heesterbeek-Bart, 'L'achat de la collection Lupus de Wolf et la formation d'une galerie Lupus au musée', in M. Van Kalck (ed.), *Les Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique: Deux Siècles d'histoire*, 2 vols., Brussels 2003, I, pp. 153-55
- Heinen 1993** U. Heinen, "'Meliora forma". Quellenstudien zum Auftrag für Rubens' Affligemer Kreuztragung', *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen* (1993), pp. 135-63
- Heinrich 2000** A. Heinrich, 'Thomas Willeboirts Bosschaert, Bergen op Zoom 1613/14-Anvers 1654', in P. Ramade et al., *Meesters van het zuiden: Barokschilders rondom Rubens/Peintres baroques des Pays-Bas du sud*, exh. cat. Valenciennes (Musée des Beaux-Arts de Valenciennes)'s-Hertogenbosch (Noordbrabants Museum) 2000, pp. 101-21
- Heinrich 2003** A. Heinrich, *Thomas Willeboirts Bosschaert (1613/14-1654): Ein Flämische Nachfolger Van Dycks*, 2 vols., Turnhout 2003
- Held 1933** J.S. Held, 'Nachträglich veränderte Kompositionen bei Jacob Jordaens', *Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art* 3 (1933)
- Held 1959** J.S. Held, *Rubens: Selected Drawings*, 2 vols., London 1959
- Held 1980** J.S. Held, *The Oil Sketches of Peter Paul Rubens: A Critical Catalogue*, 2 vols., Princeton 1980
- Held 1982** J.S. Held, *Rubens and his Circle: Studies by Julius S. Held*, A. Lowenthal, D. Rosand and J. Walsh (eds.), Princeton 1982
- Held 1987** J.S. Held, 'New oil sketches by Peter Paul Rubens', *The Burlington Magazine* 129 (1987), pp. 572-75
- Henkels 1993** H. Henkels, 'Cézanne and Van Gogh in het Rijksmuseum voor Moderne Kunst in Amsterdam. De collectie van Cornelis Hoogendijk (1866-1911)', *Bulletin van het Rijksmuseum* 41 (1993), no. 3/4, pp. 155-287
- Hennewald/Hrnčičík 2018** R. Hennewald and P. Hrnčičík, *Pieter Snayers 1592-1667: Battle Painter of the Seventeenth Century*, Berlin 2018
- Heppner 1940** A. Heppner, 'Ingebrande Merkteekenen ('Brandmerken') en hun waarde voor de kennis van schilderijen', *Oud Holland* 57 (1940), pp. 172-80
- Van Herck 1933** C. van Herck, 'Antwerpsche Scribanen', *Jaarboek Koninklijke Oudheidkundige Kring van Antwerpen* 9 (1933), pp. 53-83
- Van Herck 1952** C. van Herck, 'Antwerpse Meubelkunst van de 16e tot de 18e eeuw', *Jaarboek Koninklijke Oudheidkundige Kring van Antwerpen* 26 (1952), pp. 52-71

- De Herckenrode I-II, 1862-65** J.S.F.J. Léon de Herckenrode (ed.), *Nobilaire des Pays-bas et du comté de Bourgogne par M. de Vegiano*, 2 vols., Ghent 1862-65
- Herford/Simpson I-XI, 1925-52** C.H. Herford, E. and P. Simpson (eds.), *Ben Jonson*, 11 vols., Oxford 1925-52
- Hernmarck 1977** C. Hernmarck, *The Art of the European Silversmith 1430-1830*, 2 vols., London/New York 1977
- Coll. cat. Van Heteren 1752** ‘Catalogus van Schilderyen, In’t Kabinet van den Heer Bewindhebber, Adriaen Leonard van Heteren in’s Hage’, in G. Hoet, *Catalogus of Naamlyst van Schilderyen, met derzelver Pryzen Zedert een langen reeks van Jaaren zoo in Holland als op andere Plaatzen in het openbaar verkogt. Benevens een Verzameling van Lysten van Verscheyden nog in wezen zynde Cabinetten*, 3 vols., The Hague 1752-70 (I, 1752; II, 1752; III, 1770), II, pp. 451-62
- D’Heylli 1881** G. d’Heylli (ed.) *Apologie, ou les véritables memoires de Marie Mancini, Princesse Colonna*, Paris 1881
- Hibbs Decoteau 1992** P. Hibbs Decoteau, *Clara Peeters 1594-ca. 1640 and the Development of Still-Life Painting in Northern Europe*, Lingen 1992
- Hinds 1924** A.B. Hinds (ed.), *Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice, 1640-1642. Preserved in the State Paper Department of Her Majesty’s Public Record Office*, London 1924
- Hinterding/Horsch 1989** E. Hinterding and F. Horsch, “‘A Small but Choice Collection’”: The Art Gallery of King William II of the Netherlands (1792-1849)’, *Simiolus* 19 (1989), pp. 5-122
- HMC I-VIII, 1890-1907** Historical Manuscripts Commission. *Report on the Manuscripts of His Grace the Duke of Portland K.G., Preserved at Welbeck Abbey*, 8 vols., London/Cambridge 1890-1907 (I, 1890-91; II, 1892; III, 1894; IV, 1897; V, 1899; VI, 1901; VII, 1901; VIII, 1907)
- Hochstrasse 2007** J. Hochstrasse, *Still Life and Trade in the Dutch Golden Age*, New Haven (Conn.)/London 2007
- Van Hoeck 1940** F. van Hoeck, *Schets van de geschiedenis der Jezüieten in Nederland*, 8 vols., Nijmegen 1940
- Hoet I-III, 1752-70** G. Hoet, *Catalogus of Naamlyst van Schilderyen, met derzelver Pryzen Zedert een langen reeks van Jaaren zoo in Holland als op andere Plaatzen in het openbaar verkogt. Benevens een Verzameling van Lysten van Verscheyden nog in wezen zynde Cabinetten*, 3 vols., The Hague 1752-70 (I, 1752; II, 1752; III, 1770)
- Hofstede de Groot 1899** C. Hofstede de Groot, ‘Kritische opmerkingen omtrent eenige schilderijen in ’s Rijksmuseum’, *Oud Holland* 17 (1899), pp. 163-70
- Hofstede de Groot 1910** C. Hofstede de Groot, *Beschreibendes und kritisches Verzeichnis der Werke der hervorragendsten holländischen Maler des XVII. Jahrhunderts, III: Fr. Hals. Adri. van Ostade, Isaak van Ostade, Adriaen Brouwer*, Esslingen/Stuttgart/Paris 1910
- Höhne [1960]** E. Höhne, *Adriaen Brouwer*, Leipzig s.a. [1960]
- Hollstein I-LXXII, 1948-2010** F.W.H. Hollstein et al., *Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts ca. 1450-1700*, 72 vols., Amsterdam etc. 1949-2010
- Hollstein I-, 1954-** F.W.H. Hollstein et al., *German Engravings, Etchings and Woodcuts ca. 1400-1700*, Amsterdam etc. 1954-
- Hoogewerff 1913** G.J. Hoogewerff, *Bescheiden in Italië omtrent Nederlandsche kunstenaars en geleerden*, 2 vols., The Hague 1913
- Hoogewerff 1931** G.J. Hoogewerff, ‘Abramo Brueghel e Niccolino van Houbraken: Pittori di fiori in italia’, *Dedalo* 11 (1931), pp. 482-94

- Hoogewerff 1935** G.J. Hoogewerff, 'Documenten betreffende Frans van den Kastele, schilder van Brussel', *Medelingen van het Nederlandsch Historisch Instituut te Rome* (Series 2) 5 (1935), pp. 83-88
- Hoogewerff 1942** G.J. Hoogewerff, *Nederlandsche kunstenaars te Rome (1600-1725). Uittreksels uit de parochiale archieven*, The Hague 1942
- Hoogewerff 1952** G.J. Hoogewerff, *De Bentvueghels*, The Hague 1952
- Dealer cat. Hoogster/Hoogster 1994** E. Buijsen and L.P. Grijp (eds.), *The Hoogsteder Exhibition of Music and Painting in the Golden Age*, The Hague (Hoogster & Hoogster) 1994
- Horn 1989** H.J. Horn, *Jan Cornelisz. Vermeyen: Painter of Charles V and his Conquest of Tunis ...*, 2 vols., Doornspijk 1989
- Horn 2000** H.J. Horn, *The Golden Age Revisited Arnold Houbraken's Great Theatre of Netherlandish Painters and Paintresses*, 2 vols., Doornspijk 2000
- Horovitz 1998** I. Horovitz, 'The Materials and Techniques of European Paintings on Copper Supports', in M.K. Komanecky et al., *Copper as Canvas: Two Centuries of Masterpiece Paintings on Copper, 1575-1775*, Phoenix (Art Museum)/Kansas City (Nelson-Atkins Museum of Art)/The Hague (Mauritshuis) 1998-99, pp. 63-92
- Horovitz 2017** I. Horovitz, 'Paintings on Copper: A Brief Overview of their Conception, Creation and Conservation', in L. Fuster López et al. (eds.), *Paintings on Copper and Other Metal Plates: Production, Degradation and Conservation Issues*, Valencia 2017
- Houbraken I-III, 1718-21** A. Houbraken, *De groote schouburgh der Nederlandtsche konstschilders en schilderessen*, 3 vols., Amsterdam 1718-21 (I, 1718; II, 1719; III, 1721)
- Van den Hout/Schillemans 1995** G. van den Hout and R. Schillemans (eds.), *Putti en cherubijntjes. Het religieuze werk van Jacob de Wit (1695-1754)*, Haarlem/Amsterdam 1995
- Van Hout 2002** N. van Hout, *Flemish Masters: Rubens, Van Dyck, Jordaens and their Contemporaries*, Amsterdam/Zwolle 2002
- Huemer 1977** F. Huemer, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, XIX (1): Portraits*, Brussels/London/New York 1977
- D'Hulst 1956** R.A. d'Hulst, *De Tekeningen van Jakob Jordaens. Bijdrage tot de geschiedenis van de XVIIe-eeuwse kunst in de Zuidelijke Nederlanden*, Brussels 1956
- D'Hulst 1962** R.A. d'Hulst, *Rubens et la peinture baroque*, Brussels 1962
- D'Hulst 1974** R.A. d'Hulst, *Jordaens Drawings*, translated by P.S. Falla, 4 vols., London/New York 1974
- D'Hulst 1980** R.A. d'Hulst, 'Jordaens Drawings: Supplement I', *Master Drawings* 48 (1980), pp. 360-70
- D'Hulst 1982** R.A. d'Hulst, *Jacob Jordaens*, translated by P.S. Falla, New York 1982
- D'Hulst/Vandenvan 1989** R.-A. d'Hulst and M. Vandenvan, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, III: The Old Testament*, London 1989
- Hymans 1887** H. Hymans, 'Les dernières années de Van Dyck', *Gazette des Beaux-Arts* 36 (1887), no. 2, pp. 432-40
- Hymans 1894** H. Hymans, 'Le Musée du Prado', *Gazette des Beaux-Arts* 11 (1894), no. 1, pp. 73-92
- Immerzeel I-III, 1842-43** J. Immerzeel Jr., C.H. Immerzeel and C. Immerzeel, *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters*, 3 vols., Amsterdam 1842-43 (I, 1842; II, 1843; III, 1843)
- Israel 1982** J. Israel, *The Dutch Republic and the Hispanic World (1606-1661)*, Oxford 1982
- Israel 1995** J. Israel, *The Dutch Republic: Its rise, Greatness and Fall, 1477-1806*, Oxford 1995
- Israel 1997** J. Israel, *Conflicts of Empires: Spain, the Low Countries and the Struggle for World Supremacy, 1585-1713*, London 1997

- Jacobsen 1901** E. Jacobsen, 'Neue Erwerbungen des Rijksmuseums zu Amsterdam', *Repertorium für Kunstwissenschaft* 24 (1901), p. 167
- Jaffé 1989** M. Jaffé, *Rubens. Catalogo Completo*, Milan 1989
- Jaffé 1994** M. Jaffé, 'The Roman Sketchbook of Sebastian Vrancx at Chatsworth', in E. Mai, K. Schütz and H. Vlieghe (eds.), *Die Malerei Antwerpens: Gattungen, Meister, Wirkungen: Studien zur flämischen Kunst des 16. und 17. Jahrhunderts: Internationales Kolloquium Wien 1993*, Cologne 1994, pp. 195-205
- Jantzen 1979** H. Jantzen, *Das niederländische Architekturbild*, Braunschweig 1979 [ed. princ. Leipzig 1910]
- Jenkins 1921** J.T. Jenkins, *A History of the Whale Fisheries: From the Basque Fisheries of the Tenth Century to the Hunting of the Finner Whale at the Present Date*, London 1921
- Jonckheere 2008** K. Jonckheere, *The Auction of King William's Paintings 1713: Elite International Art Trade at the End of the Dutch Golden Age*, Amsterdam 2008
- Jones et al. 2001** P.D. Jones et al. (eds.), *History and Climate: Memories of the Future?* 2nd International Climate and History Conference (University of East Anglia 1998), New York/London 2001
- De Jongh 1967** E. de Jongh, *Zinne- en minnebeelden in de Nederlandse schilderkunst in de 17e eeuw*, Amsterdam/Antwerp 1967
- Joppien 1979** R. Joppien, *The Dutch vision of Brazil: Johan Maurits and His Artists, s.l.* 1979
- Judson 2000** J.R. Judson, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, VI: The Passion of Christ*, London 2000
- Judson/Ekkart 1999** J.R. Judson and R.E.O. Ekkart, *Gerrit van Honthorst 1592-1656*, Doornspijk 1999
- Jülich 1996** G. von Büren, *Ein Schloss entsteht ... Von Jülich im Rheinland bis Horst in Westfalen*, exh. cat. Jülich (Stadtgeschichtlichen Museum) 1996-97
- Van Kalck et al. 2003** M. van Kalck et al., *De Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België: Twee eeuwen geschiedenis*, 2 vols., Brussels 2003
- Kämmerer 1975** C. Kämmerer, *Die klassisch-heroische Landschaft in der niederländischen Landschaftsmalerei 1675-1750*, Berlin 1975 (diss. Freie Universität)
- Coll. cat. Karlsruhe 1966** J. Lauts (ed.), *Katalog alte Meister bis 1800*, Karlsruhe (Staatliche Kunsthalle) 1966
- Karlsruhe 2005** M. Klinge and D. Lüdke (eds.), *David Teniers der Jüngere 1610-1690: Alltag und Vergnügen in Flandern*, exh. cat. Karlsruhe (Staatlichen Kunsthalle Karlsruhe) 2005-06
- Karst 2013-14** S. Karst, 'Off to a New Cockaigne: Dutch Migrant Artists in London 1660-1715', *Simiolus* 37 (2013-14), pp. 25-60
- Coll. cat. Kassel 1996** B. Schnackenburg, *Gesamtkatalog Gemäldegalerie Alte Meister Kassel*, 2 vols., Kassel 1996
- Katritzky 1987** M.A. Katritzky, 'Lodewyck Toeput: Some Pictures Related to the Commedia Dell'Arte', *Renaissance Studies* 1 (1987), pp. 71-125
- Keersmaekers 1982** A. Keersmaekers, 'De schilder Sebastiaen Vrancx (1573-1647) als rederijker', *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen* (1982), pp. 165-86
- Kennelly 1928** A.E. Kennelly, *Vestiges of Pre-Metric Weights and Measures Persisting in Metric-System Europe*, New York 1928
- Kipnis 2007** I. Kipnis (ed.), *The Harpsichord and Clavichord: An Encyclopedia*, New York/London 2007

- Kleinert 2014** C. Kleinert, *Peter Paul Rubens (1577-1640) and his Landscapes: Ideas on Nature and Art*, Turnhout 2014
- Klemm 1988** C. Klemm, *The Paintings of the Betty and David M. Koetser Foundation*, Doornspijk 1988
- Klinge 1997** M. Klinge, 'David Teniers der Jüngere als Zeichner. Die Antwerpener Schaffenszeit (1631-1651)', *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen* (1997), pp. 71-282
- Knipping 1974** J.B. Knipping, *Iconography of the Counter Reformation in the Netherlands: Heaven on Earth*, 2 vols., Nieuwkoop 1974 [ed. princ. Hilversum 1940]
- Knuttel 1962** G. Knuttel, *Adriaen Brouwer: The Master and his Work*, The Hague 1962
- Koenheim 1999** A.J.M. Koenheim (ed.), *Johan Wolfert van Brederode 1599-1655. Een Hollands edelman tussen Nassau en Oranje*, Zutphen 1999
- Kollmann 2000** S. Kollmann, *Niederländische Künstler und Kunst im London des 17. Jahrhunderts*, Hildersheim/Zürich/New York 2000
- Konstam 2011** A. Konstam, *Warships of the Anglo-Dutch Wars, 1652-74*, Oxford 2011
- Korthals Altes 2000** E. Korthals Altes, 'The Eighteenth-Century Gentleman Dealer Willem Lormier and the International Dispersal of Seventeenth-Century Dutch paintings', *Simiolus* 28 (2000-01), pp. 251-311
- Koslow 1995** S. Koslow, *Frans Snyders: The Noble Estate. Seventeenth-Century Still-Life and Animal Painting in the Southern Netherlands*, Antwerp 1995
- Kottick 2003** E. Kottick, *A History of the Harpsichord*, Bloomington (Ind.) 2003
- Krämer 1906** F.J.L. Krämer, 'Journalen van der Stadhouder Willem II uit de Jaren 1641-1650', *Bijdragen en Mededelingen van het Historisch Genootschap* 19 (1906), pp. 413-535
- Kramm 1864** C. Kramm, *Geschiedenis van de beeldende kunsten in de Nederlanden. Hollandsche en Belgische school, van den vroegsten tot op onzen tijd*, 3 vols., Amsterdam 1864
- Kramm I-VI, 1857-64** C. Kramm, *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, beeldhouwers, graveurs en bouwmeesters van den vroegsten tot op onzen tijd*, 6 vols., Amsterdam 1857-64 (I, 1857; II, 1858; III, 1859; IV, 1860; V, 1861; VI, 1864)
- Krempel 1976** U. Krempel, 'Max Emanuel als Gemäldesammler', in H. Glaser (ed.), *Kürfürst Max Emanuel: Bayern und Europa um 1700*, Munich 1976, pp. 221-38
- Kreuschauf 1768** H. Kreuschauf, *Historische Erklärungen der Gemaelde welche Herr Gottfried Winkler in Leipzig gesammelt*, Leipzig 1768
- Kronfeld 1927** A. Kronfeld, *Führer durch die Fürstlich Liechtensteinsche Gemädegalerie in Wien*, Vienna 1927
- Kusche 2007** M. Kusche, *Juan Pantoja de la Cruz y sus seguidores: B. Gonzáles, R. de Villandrando y A. López Polanco*, Madrid 2007
- Van der Laars 1913** T. van der Laars, *Wapens, vlaggen en zegels van Nederland: geschiedkundige bijdragen omtrent wapens van Nederland en zijne provinciën, van het koninklijk huis, enz.*, Amsterdam 1913
- Lammertse and Vergara 2012** F. Lammertse and A. Vergara, 'A Portrait of Van Dyck as a Young Artist', in F. Lammertse and A. Vergara (eds.), *The Young Van Dyck*, exh. cat. Madrid (Museo Nacional del Prado) 2012, pp. 23-74
- Langenstein 1997** E. Langenstein, *Spurensuche – Bilder der Alten Pinakothek in neuen Licht: Eine Ausstellung Bayerischer Staatsgemäldesammlungen*, Munich 1997
- De Lannoy 1994** G. de Lannoy, 'Un regard neuf sur Adrien-François Boudewijns (1644-1719) et son fils François (1682-1767)', *Bulletin der Koninklijk Musea voor Schone Kunsten van België/Bulletin Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique* 43-44 (1994-95), pp. 125-52

- Larsen 1970** E. Larsen, 'Some Seventeenth-Century Paintings of Brazil', *The Connoisseur* 175 (1970), p. 127
- Larsen 1988** E. Larsen, *The Paintings of Anthony van Dyck*, 2 vols., Freren 1988
- Lasius 1992** A. Lasius, *Quiringh van Brekelenkam*, Doornspijk 1992
- Laureyssens 1966a** W. Laureyssens, 'Hendrik de Clercks triptiek uit de Kapellekerk te Brussel', *Bulletin der Koninklijk Musea voor Schone Kunsten van België/Bulletin Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique* 15 (1966), pp. 165-76
- Laureyssens 1966b** W. Laureyssens, 'Hendrik de Clercks Kruisafneming uit de Sint-Pieters en Guidokerk te Anderlecht', *Bulletin der Koninklijk Musea voor Schone Kunsten van België/Bulletin Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique* 15 (1966), pp. 257-64
- Laureyssens 1967** W. Laureyssens, 'De samenwerking van Hendrik de Clerck en Denijs van Alsloot', *Bulletin der Koninklijk Musea voor Schone Kunsten van België/Bulletin Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique* 16 (1967), pp. 163-78
- Laureyssens 1997** W. Laureyssens, 'Dessins de Hendrick de Clerck à Rome et ses environs', *Bolletino d'Arte. Atti del Convegno Internazionale, Fiamminghi à Roma 1508-1608*, supplement 100 (1997), pp. 161-69
- Coll. cat. Leeds 1954** *Catalogue of Paintings in Leeds City Art Gallery and Temple Newsam House, I: Works by Artists Born before 1800*, Leeds 1954
- Leeuwenberg 1973** J. Leeuwenberg, *Beeldhouwkunst in het Rijksmuseum*, coll. cat. Amsterdam 1973
- Leeuwenburg 2014** J.C. Leeuwenburg, *Inventaris van het archief van de Inspectores van de stadsapothek, sinds 1851 van de gemeenteapothek*, 2014 (<http://www.archieven.nl>)
- Lefevre 2012** O. Lefevre, *Philippe-Jacques de Louterberg (1740-1812)*, Paris 2012
- Legrand 1963** F.-C. Legrand, *Les peintres flamands de genre au XVIIe siècle*, Paris/Brussels 1963
- Coll. cat. Leiden 1983** M.L. Wurfbain, *Catalogus van de schilderijen en tekeningen*, Leiden (Stedelijk Museum De Lakenhal) 1983
- Leitch 1953** V. Leitch, *The Maltese Dog*, Riverdale 1953
- Leipzig/Munich 1998** H. Guratzsch (ed.), *Maximilian Speck von Sternburg: Ein Europäer der Goethezeit als Kunstsammler*, exh. cat. Leipzig (Museum der Bildenden Künste)/Munich (Haus der Kunst) 1998-2000
- Coll. cat. Leipzig 1999** H. Guratzsch (ed.), *Katalog der Bildwerke*, Leipzig (Museum der Bildenden Künste) 1999
- Leland 1774** *Joannis Lelandi Antiquarii de Rebus Britannicis Collectanea cum Thomae Haernii Appendicis ad Johannis Lelandi Antiquarii Collectanea*, 6 vols., London 1774, ed. Farnborough 1970 [ed. princ. 1715]
- Lemgo/Antwerp 2002** H. Borggreffe et al., *Hans Vredeman de Vries und die Renaissance in Norden*, exh. cat. Lemgo (Weserrenaissance-Museum Schloss Brake)/Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten) 2002
- Lenders 2016** A. Lenders, 'Clara Peeters Laying the Table: Objects and Foods through the Eyes of Seventeenth-Century Viewers', in A. Vergara (ed.), *The Art of Clara Peeters*, exh. cat. Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)/Madrid (Museo Nacional del Prado) 2016, pp. 49-66
- Le-Puy-en-Velay 1982** *Guide Catalogue des collections du Musée Crozatier*, Le-Puy-en-Velay 1982
- Letzter 2008** J. Letzter, 'The Political Exile of the Stiers: A Belgian Family Weighs the cost of American Democracy 1795-1844', *Atlantic Studies* 5 (2008), pp. 51-73
- Leuven/Paris 2013** J. van Grieken et al., *Hieronymus Cock: La Gravure à la Renaissance*, exh. cat. Leuven (M-Museum)/Paris (Institut Néerlandais) 2013

Coll. cat. Lille 1999 A. Brejon de Lavergnée and Annie Scottez-De Wambrechies, *Catalogue sommaire illustré des peintures*, 2 vols., Lille (Musée des Beaux-Arts) 1999

Lille 2004 A. Brejon de Lavergnée et al., *Rubens*, exh. cat. Lille (Palais des Beaux-Arts) 2004

Von Loga 1923 V. von Loga, *Die Malerei in Spanien vom XIV. bis XVIII. Jahrhundert*, Berlin 1923

Logan 1983 A.-M. Logan (ed.), *Essays in Northern European Art Presented to Egbert Haverkamp-Begemann on his Sixtieth Birthday*, Doornspijk 1983

Coll. cat. London 1937 *The National Maritime Museum Catalogue*, London (Greenwich) 1937

London 1947 *An Exhibition of Cleaned Pictures (1936-1947)*, London (The National Gallery) 1947

[London] National Portrait Gallery 1967 *National Portrait Gallery Annual Report to the Trustees 1965-66*, London 1967

Coll. cat. London 1970 G. Martin, *National Gallery Catalogues: The Flemish School circa 1600 – circa 1900*, London 1970

London and elsewhere 1972 *Flemish Drawings of the Seventeenth Century: From the Collection of Frits Lugt*, exh. cat. London (Victoria and Albert Museum)/Paris (Institut Néerlandais)/Bern (Kunstmuseum Bern)/Brussels (Royal Library of Belgium) 1972

Coll. cat. London 1973 C.M. Kauffmann, *Catalogue of Foreign Paintings*, 2 vols., London (Victoria and Albert Museum) 1973

London 1982 O. Millar, *Van Dyck in England*, exh. cat. London (National Portrait Gallery) 1982-83

London 1983 M. Rogers, *William Dobson, 1611-1646*, exh. cat. London (National Portrait Gallery) 1983-84

Coll. cat. London 1985 H. Schott, *Catalogue of Musical Instruments, I: Keyboard Instruments*, London (Victoria and Albert Museum) 1985

London 1987 L. Stainton and C. White, *Drawing in England from Hilliard to Hogarth*, exh. cat. London (British Museum) 1987

Coll. cat. London (Greenwich) 1988 *Concise Catalogue of Oil Paintings in the National Maritime Museum*, London (Greenwich) 1988

Coll. cat. London 1991 N. MacLaren, *National Gallery Catalogues: The Dutch School 1600-1900*, revised and expanded by C. Brown, 2 vols., London 1991

Coll. cat. London 1992 J. Ingamells, *The Wallace Collection Catalogue of Pictures, IV, Dutch and Flemish*, London 1992

London 1995 K. Hearn (ed.), *Dynasties: Painting in Tudor and Jacobean England 1530-1630*, exh. cat. London (Tate Gallery) 1995-96

London 1998 A. Griffiths, *The Print in Stuart Britain 1603-1689*, exh. cat. London (British Museum) 1998

Coll. cat. London 2001 *The National Gallery Complete Illustrated Catalogue*, compiled by C. Baker and T. Henry, London 2001

Coll. cat. London 2008 N. Penny, *National Gallery Catalogues: The Sixteenth-Century Italian Paintings, II, Venice, 1540-1600*, London/New Haven (Conn.) 2008

London 2008 J. Gaschke (ed.), *Turmoil and Tranquility: The Sea through the Eyes of Dutch and Flemish Masters 1550-1700*, exh. cat. London (National Maritime Museum) 2008-09

London exh. cat. 2012 X. Salomon, *Van Dyck in Sicily 1624-25: Painting and the Plague*, exh. cat. London (Dulwich Picture Gallery) 2012

Loomie 1987 A.J. Loomie (ed.), *Ceremonies of Charles I: The Notebooks of John Finet, (1628-1641)*, New York 1987

- Los Angeles/Williamstown 2005** P. Bordes, *Jacques-Louis David: Empire to Exile*, exh. cat. Los Angeles (J. Paul Getty Museum)/Williamstown (Mass.) (Sterling and Francine Clarke Art Institute) 2005
- Los Angeles/The Hague 2006** A.T. Woollett and A. van Suchtelen, *Rubens and Brueghel: A Working Friendship*, exh. cat. Los Angeles (J. Paul Getty Museum)/The Hague (Mauritshuis) 2006-07
- Lotichius I-II, 1646-50** J.P. Lotichius, *Rerum Germanicarum. sub Matthia; Ferdandis II. et III. Impp. gestarum, libri 55*, 2 vols., Frankfurt 1646-50
- Lugt I-IV, 1938-87** F. Lugt, *Répertoire des catalogues de ventes publiques intéressant l'art ou la curiosité*, 4 vols., The Hague/Paris 1938-87 (I, 1938; II, 1953; III, 1964; IV, 1987); Lugt's Répertoire online <http://lugt.idcpublisher.info>
- Lunsingh Scheurleer 1969** T.H. Lunsingh Scheurleer, 'De woonvertrekken in Amalia's Huis in het Bosch', *Oud Holland* 84 (1969), pp. 29-66
- Lunsingh Scheurleer et al. I-VIb, 1986-92** T.H. Lunsingh Scheurleer, C.W. Fock and A.J. van Dissel (eds.), *Het Rapenburg. Geschiedenis van een Leidse gracht*, 6 vols., Leiden 1986-92 (I, 1986; II, 1987; IIIa/b, 1988; IVa/b, 1989; Va/b, 1990; VIa/b, 1992)
- Van Luttermvelt 1953** R. van Luttermvelt, 'Het portret van Willem II en Maria Stuart in het Rijksmuseum', *Oud Holland* 68 (1953), pp. 159-69
- Lützwow 1870** C. von Lützwow, 'Die vormals Dupper'sche Sammlung', *Zeitschrift für bildende Kunst* 5 (1870), pp. 227-30
- M. V.^{xx} 1759** *Iconographie ou Vies des Hommes Illustres du XVII. Siècle Ecrites par M. V.^{xx} avec les Portraits Peints par le fameux Antoine Van Dyck ... chez Arkstée & Merkus*, 2 vols., Amsterdam/Leipzig 1759
- Madrid 1999** *El arte en la Corte de los Archiducos Alberto de Austria e Isabel Clara Eugenia [1598-1633]: Un reino imaginado*, exh. cat. Madrid (Palacio Real) 1999-2000
- Coll. cat. Madrid 1975** M. Díaz Padrón, *Museo del Prado: Catálogo de pinturas. 1 Escuela flamenca siglo XVII*, 2 vols., Madrid 1975
- Coll. cat. Madrid 1995** M. Díaz Padrón et al., *El siglo de Rubens en el Museo del Prado. Catálogo razonado de pintura flamenco del siglo XVII*, 3 vols., Barcelona 1995
- De Maere/Wabbes 1994** J. de Maere and M. Wabbes, *Illustrated Dictionary of 17th century Flemish Painters*, 3 vols., Brussels 1994
- De Maeyer 1955** M. de Maeyer, *Albrecht en Isabella en de schilderkunst. Bijdrage tot de geschiedenis van de XVIIe-eeuwse schilderkunst in de Zuidelijke Nederlanden*, Brussels 1955
- Magurn 1955** R.S. Magurn, *The Letters of Sir Peter Paul Rubens*, Cambridge 1955
- Mai et al. 1994** E. Mai, K. Schütz and H. Vlieghe (eds.), *Die Malerei Antwerpens: Gattungen, Meister, Wirkungen: Studien zur flämischen Kunst des 16. und 17. Jahrhunderts: Internationales Kolloquium Wien 1993*, Cologne 1994
- Coll. cat. Mainz 1962** *Aus Altertumsmuseum und Gemäldegalerie der Stadt Mainz*, Mainz 1962
- Mâle 1951** E. Mâle, *L'art religieux de la fin du XVIe siècle, du XVIIe siècle et du XVIIIe siècle: étude sur l'iconographie après le Concile de Trente, Italie, France, Espagne, Flandres*, Paris 1951 [ed. princ. 1932]
- Marchi/Miegroot 2006** N. de Marchi and H.J. van Miegroot, 'The Antwerp-Mechelen Production and Export Complex', in A. Golahny, M.M. Mochizuki and L. Vergara (eds.), *In his Milieu: Essays in Netherlandish Art in Memory of John Michael Montias*, Amsterdam 2006
- Marini 1974** M. Marini, *Io, Michelangelo da Caravaggio*, Rome 1974
- Marquardt 1997** K. Marquardt, *Europäisches Essbesteck aus acht Jahrhunderten: Eine Kunstsammlung / Eight Centuries of European Knives, Forks and Spoons: An Art Collection*, Stuttgart 1997

- Martin 1968** J.R. Martin, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, I: The Ceiling Paintings for the Jesuit Church in Antwerp*, London/New York 1968
- Martin 1972** J.R. Martin, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, XVI: The Decorations for the Pompa Introitus Ferdinandi*, London/New York 1972
- Martin 1991** G. Martin, 'The Maitre aux Béguins: A Proposed Identification', *Apollo* 133 (1991), pp. 112-15
- Martin 1993** G. Martin, 'Abraham Willemsens (Again)', *Apollo* 137 (1993), pp. 97-101
- Martin 2005** G. Martin, Review of 'Van Dyck. The Complete Paintings, by Susan J. Barnes, Nora de Poorter, Oliver Millar and Horst Vey', *The Burlington Magazine* 147 (2005), pp. 118-20
- Martin/Schepers 2016** G. Martin and B. Schepers, 'Two Antwerp Cabinets Decorated by Victor Wolfvoet II', *The Burlington Magazine* 158 (2016), pp. 793-99
- Martin Nagy et al. 1998** R. Martin Nagy (ed.) et al., *North Carolina Museum of Art: Handbook of the Collections*, Raleigh (N.C.) 1998
- Mayer 1910** A. Mayer, *Das Leben und die Werke der Brüder Matthäus und Paul Brill*, Leipzig 1910
- McGrath 1985** E. McGrath, 'An Allegory of the Netherlandish War by Hendrik de Clerck', in A. Balis and F. Baudouin (eds.), *Rubens and his World: bijdragen, études, studies, Beiträge: opgedragen aan prof. dr. ir. R.-A. d'Hulst, naar aanleiding van het vijftwintigjarig bestaan van het Nationaal Centrum voor de Plastische Kunsten van de 16de en 17de Eeuw*, Antwerp 1985, pp. 77-86
- McGrath 1997** E. McGrath, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, XIII (1): Subjects from History*, 2 vols., London 1997
- McGrath 2000** E. McGrath, 'Humanism, Allegorical Invention, and the Personification of the Continents', in H. Vlieghe, A. Balis and C. Van de Velde (eds.), *Concept, Design and Execution in Flemish Painting (1550-1700)*, Turnhout 2000, pp. 43-72
- McGrath 2009** E. McGrath, *Jordaens, Psyche and the Abbot: Myth, Decorum and Italian Manners in Seventeenth-Century Antwerp*, Groningen 2009
- McGrath et al. 2016** E. McGrath, G. Martin, F. Healy, B. Schepers, C. Van de Velde and K. De Clippel, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, XI (1): Mythological Subjects: Achilles to the Graces*, 2 vols., London/Turnhout 2016
- Meerman 2018** L. Meerman, 'An Unwritten Chapter of Dutch Collecting History: The Painting Collection of Pieter Smeth van Alphen (1753-1809)', *Simiolus* 40 (2018), pp. 18-98
- Meijer 2004** F. Meijer, 'Fish Still Lifes in Holland and Flanders', in L. Helmus (ed.), *Fish Still Lifes by Dutch and Flemish Masters*, exh. cat. Utrecht (Centraal Museum) 2004, pp. 22-24
- Mensaert 1763** G.P. Mensaert, *Le Peintre Amateur et Curieux, ou Description Général des Tableaux des plus habiles Maîtres, qui font l'ornement des Églises, Couvents, Abbayes, Prieurés & Cabinets particuliers dans l'étendue des Pays-Bas Austrichiens*, 2 vols., Brussels 1763
- Merle du Bourg 2017** A. Merle du Bourg, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, XIV(2): The Henri IV Series*, London 2017
- Mertens/Buschmann I-IV, 1845-48** F.H. Mertens and E. Buschmann (eds.), *Annales Antverpiensis ab urbe condita ad annum MDCC collecti ex ipsius civitatis monumentis ... auctore D. Papebrochio ad Cod. ms. ex. Bibl. Regia qua vulgo Burgundica vocatur*, 5 vols., Antwerp 1845-48
- Meysens 1649** J. Meysens, *Image de divers hommes desprit sublime qui par leur art et science devraient vivre éternellement et desquels la louange et renommée faict estonner le monde*, Antwerp 1649

- Michaud I-XLV, 1854-65** L.G. Michaud, *Biographie universelle (Michaud) ancienne et modern ou histoire, par ordre alphabétique, de la vie publique et privée de tous les hommes qui se sont fait remarquer par leurs écrits, leurs actions, leurs talents, leurs vertus ou leurs crimes*, 45 vols., Paris 1854-65 (new edition)
- Michel 1771** J.F.M. Michel, *Histoire de la vie de P.P. Rubens, chevalier et seigneur de Steen: illustrée d'anecdotes ... et de ses tableaux ...*, Brussels 1771
- Miedema I-VI, 1994-99** H. Miedema (ed.), *Karel van Mander: The Lives of the Illustrious Netherlandish and German Painters*, 6 vols., Doornspijk 1994-99 (I, 1994; II, 1995; III, 1996; IV, 1997; V, 1998; VI, 1999)
- Miedema 2000** H. Miedema, 'Het Stadsklavecimbel van Amsterdam', *Bulletin van het Rijksmuseum* 48 (2000), pp. 257-79
- Millar 1970** O. Millar (ed.), 'The Inventories and Valuations of the King's Goods, 1649-1651', *The Walpole Society* 43 (1970-72), pp. iii-v, vii, ix, xi-xxviii, 1-458
- Millar 1982** O. Millar, *Van Dyck in England*, London/Bradford 1982
- Millar 1994** O. Millar, 'Philip, Lord Wharton and his collection of portraits', *The Burlington Magazine* 136 (1994), pp. 517-30
- De Mirimonde 1969a** A.P. de Mirimonde, 'Les sujets de musique chez Jacob Jordaens', *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen* (1969), pp. 201-46
- De Mirimonde 1969b** A.P. de Mirimonde, 'Les Allégories de la Musique. 2. Le retour de Mercure et les allégories des Beaux-Arts', *Gazette des Beaux-Arts* 66 (1969), pp. 343-62
- Moes I-II, 1897-1905** E.W. Moes, *Iconographia Batava. Beredeneerde lijst van geschilderde en gebeeldhouwde portretten van Noord-Nederlanders in vorige eeuwen*, 2 vols., Amsterdam 1897-1905
- Moes/Van Biema 1909** E.W. Moes and E. van Biema, *De Nationale Konst-Gallery en Het Koninklijk Museum*, Amsterdam 1909
- Montagu 1910** E. Montagu, 8th Earl of Sandwich, *Hinchingbrook*, London 1910
- Du Mortier 2002** B.M. du Mortier, 'Een vroeg Nederlands waaierblad', *Bulletin van het Rijksmuseum* 50 (2002), pp. 514-19
- Coll. cat. Moscow 1998** X. Egorova, *State Pushkin Museum of Fine Arts: The Netherlands XV-XVI centuries, Flanders XVII-XVIII Centuries, Belgium XIX-XX Centuries: Collection of Paintings*, Moscow 1998
- De Motteville 1902** F. Langlois de Motteville, *Memoirs of Madame de Motteville on Anne of Austria and her Court*, translated by K.P. Wormeley, 2 vols., London 1902
- Moxey 1990** K. Moxey, 'Interpreting Pieter Aertsen. The Problem of "Hidden Symbolism"', *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* 40 (1990), pp. 29-39
- Van Mulders 2016** C. van Mulders, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard, XXVII(1): Works in Collaboration, Jan Brueghel I and II*, Oostkamp 2016
- Muller 1989** J.M. Muller, *Rubens: The Artist as Collector*, Princeton 1989
- Muller 2016** J.M. Muller, *St. Jacob's Antwerp Art and Counter Reformation in Rubens's Parish Church*, Leiden/Boston 2016
- Müller Hofstede 1987** J. Müller Hofstede, 'Neue Beiträge zum Oeuvre Anton Van Dycks', *Wallraf-Richartz-Jahrbuch* 48-49 (1987-88), pp. 123-86
- Coll. cat. Müller Tübingen 1996** A. Riether, *Die sichtbare Welt: niederländische Bilder des 16. und 17. Jahrhunderts: Sammlung Christoph Müller Tübingen*, Ulm (Ulmer Museum) 1996
- Coll. cat. Munich 1904** F. von Reber, *Katalog der Gemälde-Sammlung der Königlichen älteren Pinakothek in München*, Munich 1904
- Coll. cat. Munich 1963** H. Soehner, *Bayerische Staatsgemäldesammlungen alte Pinakothek, München, Spanische Meister*, 2 vols., Munich 1963

Coll. cat. Munich 2002 K. Renger with C. Denk, *Flämische Malerei des Barock in der Alten Pinakothek*, Munich/Cologne 2002

Coll. cat. Munich 2009 M. Neumeister (ed.), *Alten Pinakothek. Katalog der ausgestellten Gemälde, Band 3: Flämische Malerei*, Ostfildern 2009

Munich 2019 M. Neumeister (ed.), *Van Dyck. Gemälde von Anthonis van Dyck*, exh. cat. Munich (Bayerische Staatsgemäldesammlungen) 2019

Nakamura 1994 T. Nakamura (ed.), *Rubens and his Workshop: The 'Flight of Lot and his Family from Sodom'*, Tokyo 1994

Nappi 1997 M.R. Nappi, 'Il viaggio in Italia di Sebastiaen Vrancx', *Bollettino d'Arte (Fiamminghi à Roma Supplement)* (1997), pp. 171-90

Natoli 1995 M. Natoli (ed.), *Luciano Bonaparte: Le sue collezione d'arte, le sue residenze a Roma, nel Lazio, in Italia (1804-1840)*, Rome 1995

Dealer cat. Naumann 1999 *Old Master Paintings*, New York (Otto Naumann Ltd.) 1999

Neeffs 1876 E. Neeffs, *Histoire de la peinture et de la sculpture à Malines*, 3 vols., Ghent 1876

Coll. cat. Neuburg an der Donau 2005 K. Renger and N. Schleif, *Flämische Barockmalerei: Staatsgalerie Neuburg an der Donau*, Munich 2005

Neumann 1991 H. Neumann, *Stadt und Festung Jülich auf bildlichen Darstellungen: Von der Tabula Peutingeriana bis zur Grundkarte der 2. Hälfte des 20 Jahrhunderts*, Bonn 1991

New Hollstein Van der Borcht H. Mielke, U. Mielke, G. Luijten, *The New Hollstein Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts, 1450-1700: Peeter van der Borcht*, 6 vols., Ouderkerk aan de IJssel 2004-06 (I: 2004; II: 2005; III, 2005; IV-VI: 2006)

New Hollstein Collaert A. Diels, M. Leesberg, A. Balis, *The New Hollstein Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts, 1450-1700: The Collaert Dynasty*, Rotterdam/Ouderkerk aan de IJssel 2005

New Hollstein Van Doetecum Family H.J. Nalis, G. Luijten, C. Schuckman, *The New Hollstein Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts, 1450-1700: The Van Doetecum Family 1554-1606*, 4 vols., Rotterdam 1998

New Hollstein Van Dyck S. Turner and C. Depauw, *The New Hollstein Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts, 1450-1700: Anthony van Dyck*, 7 vols., Rotterdam 2002

New Hollstein Hogenberg U. Mielke, G. Luijten and F. Hogenberg, *The New Hollstein Dutch and Flemish Etchings, Engravings, and Woodcuts, 1450-1700: Remigius and Frans Hogenberg, Broadsheets*, 2 vols., Ouderkerk aan de IJssel 2009

New Hollstein Matham L. Widerkehr and H. Leeftang, *The New Hollstein Dutch and Flemish Etchings, Engravings, and Woodcuts, 1450-1700: Jacob Matham*, 3 vols., Ouderkerk aan de IJssel 2007-08

New Hollstein Virgil Solis D. Beaujean and G. Bartrum, *The New Hollstein German Engravings, Etchings and Woodcuts, 1400-1700: Virgil Solis*, 8 vols., Ouderkerk aan de IJssel 2005-06 (I-III: 2005; IV-VIII: 2006)

New York 1979 C. Ryskamp et al., *William & Mary and their House*, exh. cat. New York (Pierpont Morgan Library) 1979-80

Coll. cat. New York 1984 W.A. Liedtke, *Flemish Paintings in the Metropolitan Museum of Art*, 2 vols., New York 1984

New York 1992 *Masterworks from the Musée des Beaux-Arts, Lille*, exh. cat. New York (Metropolitan Museum of Art) 1992

New York 2005 A.-M. Logan, *Peter Paul Rubens: The Drawings*, exh. cat. New York (Metropolitan Museum of Art) 2005

New York/Rotterdam 2001 *Pieter Brueghel the Elder: Drawings and Prints*, exh. cat. New York (Metropolitan Museum of Art)/Rotterdam (Museum Boijmans van Beuningen) 2001

- New York/Madrid 2007** T.P. Campbell (ed.), *Tapestry in the Baroque: Threads of Splendor*, exh. cat. New York (Metropolitan Museum of Art)/Madrid (Palacio Real) 2007-08
- Nica 1994** J. Nica, *Bijdrage tot de studie van het werk van Pieter Bout (-1689)*, 3 vols., Brussels 1994 (diss. Vrije Universiteit)
- Van Nimwegen 2010** O. van Nimwegen, *The Dutch Army and the Military Revolution 1588-1688*, translated by A. May, Woodbridge 2010
- NNBW I-X, 1911-37** P.C. Molhuysen et al. (eds.), *Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek*, 10 vols., Leiden 1911-37 (I, 1911; II, 1912; III, 1914; IV, 1918; V, 1921; VI, 1924; VII, 1927; VIII, 1930; IX, 1933; X, 1937)
- NBW I-XXI-, 1964-** *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 21- vols., Brussels 1964-
- Noldus 2008** B. Noldus, 'A Masterpiece's Long Journey: Provenance and Reception of *The Tribute Money* by Jacob Jordaens', in T. Filtenborg et al., *Jordaens: The Making of a Masterpiece*, exh. cat. Copenhagen (Statens Museum for Kunst) 2008-09, pp. 97-119
- Dealer cat. Noortman & Brod 1982** M. Klinge, *Adriaen Brouwer, David Teniers the Younger: A Loan Exhibition of Paintings*, New York/Maastricht (Noortman & Brod Ltd) 1982
- Van Nooten 1915** S.I. van Nooten, *Prins Willem II*, The Hague 1915
- Noordegraaf 1996** L. Noordegraaf (ed.), *Glans en glorie van de Grote Kerk. Het interieur van de Alkmaarse Sint Laurens*, Hilversum 1996
- Norris 1953** C. Norris, Review of L. van Puyvelde, 'La peinture flamande à Rome', *The Burlington Magazine* 95 (1953), pp. 107-09
- Nuremberg 1989** M. Hermann and S. Brink, *Die Grafen von Schönborn: Kirchenfürsten, Sammler, Mäzene*, exh. cat. Nuremberg (Germanisches Nationalmuseum) 1989
- O'Brien 1990** G. O'Brien, *Ruckers: A Harpsichord and Virginal Building Tradition*, Cambridge 1990
- Obreen I-VII, 1877-90** F.D.O. Obreen, *Archief voor Nederlandsche kunstgeschiedenis*, 7 vols., Rotterdam 1877-90 (I, 1877-78; II, 1879-80; III, 1880-81; IV, 1881-82; V, 1882-83; VI, 1884-87; VII, 1888-90)
- Oesterreich 1770** M. Oesterreich, *Beschreibung der Königlichen Bildergalerie und des Kabinetts in Sans-Souci*, Potsdam 1770
- Oldenburg 1921** R. Oldenburg, *P.P. Rubens: Des Meisters Gemälde: in 538 Abbildungen (Klassiker der Kunst V)*, Stuttgart/Berlin 1921
- Coll. cat. Oldenburg 1966** H.W. Keiser, *Gemäldegalerie Oldenburg Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte*, Munich 1966
- Ollard 1994** R. Ollard, *Cromwell's Earl: A Life of Edward Montagu, 1st Earl of Sandwich*, London 1994
- Orbaan/Hoogewerff I-III, 1911-17** J.A.F. Orbaan and G.J. Hoogewerff, *Rijks Geschiedkundige publicatie. Bescheiden in Italië omtrent Nederlandsche kunstenaars en geleerden, Rome Vaticaanische bibliotheek, archieven van bijzondere instellingen, overige bibliotheken*, 3 vols., The Hague 1911-17 (I, 1911; II, 1913; III, 1917)
- Ormond/Kilmurray 2016** R. Ormond and E. Kilmurray, *John Singer Sargent: Figures and Landscapes, 1914-1925 (The Complete Paintings IX)*, New Haven (Conn.) 2016
- Ost 2000** H. Ost, 'Anna von Österreich und Elisabeth von Frankreich. Zu einigen Porträts von Frans Pourbus d.J., Peter Paul Rubens und Cornelis de Vos', *Jahrbuch der Staatlichen Kunstsammlungen in Baden-Württemberg* 37 (2000), pp. 57-80
- Oudenaarde 2018** K. Lichtert (ed.), *Adriaen Brouwer, Master of Emotions: Between Rubens and Rembrandt*, published to accompany the exhibition held at the MOU-Museum van Oudenaarde en de Vlaamse Ardennen, 2018

Ovid (1994) Ovid, *Metamorphoses*, with an English translation by F. Justus Miller, revised by G.P. Goold, 2 vols., Cambridge (Mass.)/London 1994 (ed. princ. 1916)

Coll. cat. Oxford 1982 D.B. Brown, *Ashmolean Museum Catalogue of the Collection of Drawings, IV: The Earlier British Drawings: British Artists and Foreigners Working in Britain before c. 1775*, Oxford 1982

Coll. cat. Oxford 2003 F.G. Meijer, *The Collection of Dutch and Flemish Still-Life Paintings Bequeathed by Daisy Linda Ward*, Oxford (The Ashmolean Museum) 2003

ODNB 2004 H. Matthew and B. Harrison (eds.), *Oxford Dictionary of National Biography*, 60 vols., Oxford 2004

De Paepe T. de Paepe, 'Networking in high society. The Duarte family in seventeenth century Antwerp', 2010, (<http://www.divaantwerp.be/media/file/e-diarte-tpd>)

Panofsky 1966 E. Panofsky, 'Good Government or Fortune?', *Gazette des Beaux-Arts* 68 (1966), pp. 305-36

Van Papenbroeck I-V, (1845-48) F.H. Mertens and E. Buschmann (eds.), *Annales Antverpienses ab urbe condita ad annum M.DCC. Collectie ex ipsius civitatis monumentis publicis privatisque latinae ac patriae linguae iisque fere manu exaratis auctore Daniele Papebrochio S.I., ad cod. ms. ex Bibl. Regia quae vulgo Burgundica vocatur*, 5 vols., Antwerp 1845-48 (I, 1845; II, 1845; III, 1846; IV, 1847; V, 1848)

Coll. cat. Paris 1979 A. Brejon de Lavergnée et al., *Catalogue sommaire illustré des peintures du Musée du Louvre, I: Écoles flamande et hollandaise*, Paris 1979

Paris 1987 M. van Berge-Gerbaud et al., *Tableaux flamands et hollandaise du Musées des Beaux-Arts de Quimper*, exh. cat. Paris (Institut Néerlandais) 1987

Coll. cat. Paris 1953 E. Michel, *Catalogue raisonné des peintures du Moyen-âge, de la Renaissance et des temps modernes: peintures flamandes du XVe et du XVIe siècle*, 2 vols., Paris 1953

Coll. cat. Paris 2009 J. Foucart (ed.), *Catalogue des peintures flamands et hollandaises du musée du Louvre*, Paris 2009

Paris 2017 S. Galletti, D. Jacquot, N. Laneyrie-Dagen et al., *Rubens, portraits princiers*, exh. cat. Paris (Musée du Luxembourg) 2017-18

Parker 1988 G. Parker, *The Military Revolution: Military Innovation and the Rise of the West, 1500-1800*, Cambridge 1988

Pellham 1631 E. Pellham, *God's Power and Providence: Shewed, in the Miraculous Preservation and Deliverance of Eight Englishmen, Left by Mischance in Green-land, Anno 1630, Nine Moneths and Twelve Dayes ... with a Description of the Chiefe Places and Rarities of that Barren and Cold Countrey ...*, London 1631

Pérez Preciado 2010 J.J. Pérez Preciado, *El Marqués de Leganés y las Artes*, 2 vols., Madrid 2010 (diss. Universidad Complutense; eprints.ucm.es/10555)

Persoons 1993 G. Persoons, 'Musical Culture: The Sixteenth to the Eighteenth Centuries', in W. Aerts (ed.), *The Cathedral of Our Lady in Antwerp*, Antwerp 1993, pp. 79-92

Coll. cat. St Petersburg 2008 N. Gritsay and N. Babina, *State Hermitage Museum Catalogue: Seventeenth- and Eighteenth-Century Flemish Painting*, St Petersburg 2008

Petitjean/Wicket 1925 C. Petitjean and C. Wicket, *Catalogue de l'oeuvre de Robert Nanteuil*, 2 vols., Paris 1925

Petrucci 2005 F. Petrucci, *Ferdinand Voet (1639-1689), detto Ferdinando de' Ritratti*, Rome 2005

Petrucci 2008 F. Petrucci, *Pittura di Ritratto a Roma: il Seicento*, 3 vols., Rome 2008

De Peyster 1858 J. Watts de Peyster, *The Battle of the Sound or Baltic, Fought 30th October ... 1658, between the Victorious Hollanders ...under Jacob, Baron Wassenaer, Lord of*

Opdam...and the Swedes, Commanded by Charles Gustavus Wrangel, etc., Poughkeepsie 1858

Coll. cat. Philadelphia 1990 P. Sutton, *Northern European Paintings in the Philadelphia Museum of Art, from the 16th through the 19th Century*, Philadelphia 1990

Philostrate Philostratus, The Elder, The Younger, *Imagines*, translated by A. Fairbanks, London/Cambridge (Mass.) 1969

Phoenix and elsewhere 1998 M.K. Komanecky et al., *Copper as Canvas: Two Centuries of Masterpiece Paintings on Copper, 1575-1775*, Phoenix (Art Museum)/Kansas City (Nelson-Atkins Museum of Art)/The Hague (Mauritshuis) 1998-99

Pinchart 1878 A. Pinchart, 'La corporation de peintres à Bruxelles', *Messenger des sciences historiques* (1878), pp. 315-32, 475-90

Pliny the Elder (1968) *The Elder Pliny's Chapters on the History of Art*, translated by K. Jex-Blake, commentary by E. Sellers (reprint Chicago 1968)

Van der Poel 1996 J.M.G. van der Poel, "'De Ruyter is myn naem". Een zeventiende-eeuws scheepsmodel in de Alkmaarse Grote Kerk', in L. Noordegraaf (ed.), *Glans en glorie van de Grote Kerk. Het interieur van de Alkmaarse Sint Laurens*, Hilversum 1996, pp. 247-62

Pointon 2019 M. Pointon, 'Peter Paul Rubens and the Mineral World', *Artipus et Historiae* 79 (2019), pp. 229-65

Pollmer-Schmidt 2004 A. Pollmer-Schmidt, 'Catalogus van de schilderijen in de verzameling van Adriaan van der Hoop', in E. Bergvelt et al. (eds.), *De Hollandse meesters van een Amsterdamse bankier. De verzameling van Adriaan van der Hoop (1778-1854)*, exh. cat. Amsterdam (Amsterdams Historisch Museum/Rijksmuseum) 2004-05, pp. 135-195

De Poorter 2000 N. de Poorter, 'Seriewerk en recyclage. Doorgedreven efficiëntie in het geroutineerde atelier van Jacob Jordaens', in H. Vlieghe, A. Balis and C. Van de Velde (eds.), *Concept, Design and Execution in Flemish Painting (1550-1700)*, Turnhout 2000, pp. 213-32

Poortman I-II, 1983-86 W.C. Poortman, *Bijbel en prent*, 2 vols., The Hague 1983-86

Porzio 1989 F. Porzio (ed.), *La natura morta in Italia*, 2 vols., Milan 1989

Coll. cat. Potsdam 1930 E. Henschel-Simon, *Die Gemälde und Skulpturen in der Bildergalerie von Sanssouci*, Potsdam (Schloss Sanssouci) 1930

Coll. cat. Prague 2000 L. Slavíček, *The National Gallery of Prague: Flemish Paintings of the 17th and 18th centuries: Illustrated Summary Catalogue*, Prague 2000

Prague/Kortrijk 2010 O. Kotková (ed.), *Roelandt Savery: A Painter in the Service of Emperor Rudolf II*, exh. cat. Prague (National Gallery, Schwarzenberg Palace)/Kortrijk (Broelmuseum) 2010-11

Preston 1937 L. Preston, *Sea and River Painters of the Netherlands in the Seventeenth Century*, London 1937

Priem 1997 R. Priem, 'The "Most Excellent Collection" of Lucretia Johanna van Winter: The Years 1809-22, with a Catalogue of the Works Purchased', *Simiolus* 25 (1997) pp. 103-235

Prota-Giurleo [1953] U. Prota-Giurleo, *Pittori Napoletani del Seicento*, Naples [1953]

Van der Putten [1650] H. van der Putten, 'De Lusthoven der voornaamste Heeren Gebouwen in Hollandt. Loft dichten op buiten plaatsen in het manuscript Seep', Amsterdam 1650, http://cf.hum.uva.nl/nhl/claasseep/commentaar_lusthoven.htm

Van Puyvelde 1940 L. van Puyvelde, *Les Esquisses de Rubens*, Basle 1940

Van Puyvelde 1953 L. van Puyvelde, *Jordaens*, Paris/Brussels 1953

Quaeitzsch 2009 C. Quaeitzsch, 'Die Dusseldorfer Galerie', in R. Baumstark (ed.), *Kurfürst Johann Wilhelms Bilder I. Sammler und Mäzen II. Galerie und Kabinette*, exh. cat. Munich (Alte Pinakothek) 2009

- Coll. cat. Raleigh (N.C.) 2009** D.P. Weller, *Seventeenth-Century Dutch and Flemish Paintings, Systematic Catalogue of the Collection, North Carolina Museum of Art, Raleigh (N.C.) 2009*
- Rangoni 2018** F. Rangoni, 'Anthony van Dyck and George Gage in Rome', *The Burlington Magazine* 160 (2018), pp. 4-9
- Rapp Buri/Stucky-Schürer 2007** A. Rapp Buri and M. Stucky-Schürer, *Die Sieben Planeten und ihre Kinder: Eine 1547-1549 datierte Tapisseriefolge in der Fondation Martin Bodmer, Basle 2007*
- Ratti I-II, 1768-69** *Vite de' Pittori, Scultori ed Architetti Genovesi di Raffaell Soprani ... in questa seconda edizione, accressciute ed arricchite di note da Carlo Giuseppe Ratti, 2 vols., Genoa 1768-69*
- Raux 2005** S. Raux (ed.), *Collectionner dans les Flandres et la France du nord au XVIIIe siècle*, conference proceedings: Lille (Université Charles-de Gaulle-Lille 2003), Lille 2005
- Réau I-III, 1955-59** L. Réau, *Iconographie de l'art chrétien*, 3 vols., Paris 1955-59 (I, 1955; II(1) 1956, (2) 1957; III(1) 1958, (2) 1958, (3) 1959)
- Renger [1970]** K. Renger, *Lockere Gesellschaft: Zur Ikonographie des verlorenen Sohnes und von Wirtshausszenen in der niederländischen Malerei*, Berlin s.a. [1970]
- Renger 1986** K. Renger, *Adriaen Brouwer und das niederländische Bauerngenre 1600-1660*, Munich 1986
- Reynolds 1797 (1996)** Sir Joshua Reynolds, *A Journey to Flanders and Holland, 1797*, ed. H. Mount, Cambridge 1996
- Ribeiro 2005** A. Ribeiro, *Fashion and Fiction: Dress in Art and Literature in Stuart England*, New Haven (Conn.)/London 2005
- Richardson 1722** J. Richardson, *An Account of the Statues, Bas-Reliefs, Drawings and Pictures in Italy, &c.: With Remarks by Mr Richardson Sen. and Jun.*, London 1722
- Richefort 2004** I. Richefort, *Adam-François van der Meulen (1632-1690): Peintre flamand au service de Louis XIV*, Rennes 2004
- Rietstap I-II, 1884-87** J.-B. Rietstap, *Armorial Générale*, 2 vols., Gouda 1884-87
- Rinaldi 1989** M. Rinaldi, *Kraak Porcelain: A Moment in the History of Trade*, London 1989
- Ring 1913** G. Ring, *Beiträge zur Geschichte niederländischer Bildnismalerei im 15. und 16. Jahrhundert*, Leipzig 1913
- Ripa 1603 (1970)** C. Ripa, *Iconologia*, Rome 1603 (reprint Hildesheim/New York 1970)
- Robels 1989** H. Robels, *Frans Snyders, Stilleben- und Tiermaler, 1579-1657*, Munich 1989
- Robinson 1958** M.S. Robinson, *Van de Velde Drawings: A Catalogue of the Drawings in the National Maritime Museum made by the Elder and the Younger Willem van de Velde*, Cambridge 1958
- Robinson 1990** M.S. Robinson, *Van de Velde: A Catalogue of the Paintings of the Elder and the Younger Willem van de Velde*, 2 vols., London 1990
- Rodger 1993** N.A.M. Rodger, *The Insatiable Earl: A Life of John Montagu, fourth Earl of Sandwich 1718-1792*, London 1993
- Roethlisberger 1993** M. Roethlisberger and M.-J. Bok, *Abraham Bloemaert and his Sons: Paintings and Prints*, 2 vols., Doornspijk 1993
- Rogers 1970** P.G. Rogers, *The Dutch in the Medway*, London 1970
- Rogner 1965** K.P. Rogner (ed.), *Verlorene Werke der Malerei*, Munich 1965
- Rolland I-VI, 1903-1926** V. Rolland (ed.), *Armoiries des familles contenues dans l'Armorial général de J.-B. Rieststap [sic]*, 6 vols., Paris (I, 1903; II, 1906?; III, 1909; IV, 1912; V, 1921; VI, 1926)
- Rombouts/Van Lerijs I-II, 1864-76 (1961)** P. Rombouts and T. van Lerijs, *De Liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche Sint Lucasgilde, ondere zinspreuk: 'Wt Ionsten Versaemt'*, 2 vols., Antwerp/The Hague 1864-76 (reprint Amsterdam 1961)

- Rome 1977** D. Bodart, *Rubens e l'incisione nelle collezioni del Gabinetto Nazionale delle Stampa*, exh. cat. Rome (Villa della Farnesina alla Lungara) 1977
- Coll. cat. Rome I-II, 1955-59** P. della Pergola, *Galleria Borghese: I dipinti*, 2 vols., Rome 1955-59
- Coll. cat. Rome 1959** F. Zeri, *La Galleria Pallavicini in Roma: Catalogo dei dipinti*, Rome 1959
- Coll. cat. Rome 1999** D. Di Castro et al., *Il Palazzo Pallavicini Rospigliosi: E la galleria Pallavicini*, Rome 1999
- Rooses 1906** M. Rooses, *Jordaens: Sa vie et ses oeuvres*, Paris/Amsterdam 1906/ *Jordaens' Leven en Werken*, Antwerp 1906
- Rooses I-V, 1886-92** M. Rooses, *L'oeuvre de P.P. Rubens. Histoire et description de ses tableaux et dessins*, 5 vols., Antwerp 1886-92 (I, 1886; II, 1888; III, 1890; IV, 1890; V, 1892)
- Rosenau 1943** H. Rosenau, 'Some Portraits of Princess Mary', *The Burlington Magazine* 83 (1943), p. 207
- Rosenthal 1971** E. Rosenthal, 'Plus Ultra, Non plus Ultra and the Columnar Device of Emperor Charles V', *The Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 34 (1971), pp. 204-28
- Rosier 1997** B.A. Rosier, *The Bible in Print: Netherlandish Bible Illustrations in the Sixteenth Century*, translated by C.F. Weterings, 2 vols., Leiden 1997
- Rotterdam 1973** F.C. Butöt, *Hollandse en Vlaamse Kunst uit de 17e eeuw. Hoogtepunten van minder bekende meesters. Schilderijen en tekeningen uit de Verzameling F.C. Butöt*, exh. cat. Rotterdam (Museum Boymans-van Beuningen) 1973
- Rotterdam/Paris 1974** M. van Berge-Gerbaud et al., *Willem Buytewech 1591-1624*, exh. cat. Rotterdam (Museum Boymans-Van Beuningen)/Paris (Institut Néerlandais) 1974-75
- Rotterdam/Berlin 1996** G. Giltaij and J. Kelch, *Praise of Ships and the Sea: The Dutch Marine Painters of the 17th Century*, exh. cat. Rotterdam (Boijmans Van Beuningen)/Berlin (Staatliche Museen zu Berlin) 1996-97
- Rotterdam 2001** A. Meij and M. de Haan, *Rubens, Jordaens, Van Dyck and their circle: Flemish master drawings from the Museum Boijmans van Beuningen*, exh. cat. Rotterdam 2001
- Rotterdam/Madrid 2003** F. Lammertse and A. Vergara (eds.), *Peter Paul Rubens: The Life of Achilles*, exh. cat. Rotterdam (Museum Boijmans Van Beuningen)/Madrid (Museo Nacional del Prado) 2003-04
- Coll. cat. Rotterdam 1962** *Catalogus schilderijen tot 1800*, Rotterdam (Museum Boijmans van Beuningen) 1962
- Rowland 1973** B. Rowland, *Animals with Human Faces: A Guide to Animal Symbolism*, Knoxville 1973
- Coll. cat. Royal Collection Trust 1963** O. Millar, *The Pictures in the Collection of Her Majesty the Queen: The Tudor, Stuart and Early Georgian Pictures*, 2 vols., Oxford/London 1963
- Coll. cat. Royal Collection Trust 2007** C. White, *The later Flemish Pictures in the Collection of Her Majesty The Queen*, London 2007
- Royo-Villanova 1990** M. Royo-Villanova, 'Tres Sagradas Familias de Hendrick de Clerck, Desconocidas, en Medina de Pomar (Burgos), en Tepozotlan (Mexico) y en Villamanta (Madrid)', *Archivo Español de Arte* 63 (1990), pp. 157-70
- Rubini 2001** C. Rubini, 'Les Collections de la comtesse de Verrue', in H. Marx et al., *Dresde ou le rêve des Princes: La Galerie de peintures au XVIIIe siècle*, exh. cat. Dijon (Musée des Beaux-Arts) 2001, pp. 132-35

- Ruelens/Rooses I-VI, 1887-1909** C. Ruelens and M. Rooses (eds.), *Correspondance de Rubens et documents epistolaires concernant sa vie et ses oeuvres*, 6 vols., Antwerp 1887-1909 (I, 1887; II, 1898; III, 1900; IV, 1904; V, 1907; VI, 1909)
- Ruffo 1916** V. Ruffo, 'Galleria Ruffo nel secolo XVII in Messina', *Bolletino d'Arte* 10 (1916)
- Rutteri 1966** M.G. Rutteri, 'Vincenzo Malò dal manierismo al barocco', *Bollettino Liguistico* 18 (1966), pp. 121-48
- Rutteri 1969** M.G. Rutteri, 'Nuovi apporti per Vincenzo Malò', *Bollettino Liguistico* 21 (1969), pp. 97-111
- Sadie 1980** S. Sadie (ed.), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 20 vols., London/Washington/Hong Kong 1980
- Safarik/ Pujia 1996** E.A. Safarik and C. Pujia, *Documents for the History of Collecting: Italian Inventories, II The Colonna Collection of Paintings: Inventories 1611-1795*, Munich/New Providence/London/Paris 1996
- Sainsbury 1859** *Original Unpublished Papers Illustrative of the Life of Sir Peter Paul Rubens etc.*, collected and ed. by W. Noël Sainsbury, London 1859
- Coll. cat. Saint-Omer 1981** G. Blazy, *Musée de l'Hôtel Sandelin de Saint-Omer*, 1981
- Salerno 1980** L. Salerno, *Pittori di paesaggio del Seicento a Roma/Landscape painters of the Seventeenth Century in Rome*, 3 vols., Rome 1980 [eds. princ. I-III, 1977-78]
- Salerno 1984** L. Salerno, *La natura morta italiana, 1560-1805: Still Life Painting in Italy, 1560-1805*, Rome 1984
- De Saligny 1967** F. de Saligny, 'Lucas Franchois', *Bulletin Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België* 16 (1967), pp. 209-32
- Salomon 1554 (1969)** B. Salomon, *Illustrations pour l'ancien testament*, Lyon 1554, Geneva 1969
- Salomon 1998** N. Salomon, *Jacob Duck and the Gentrification of Dutch Genre Painting*, Doornspijk 1998
- Salzburg/Münster 1972** F.C. Butôt, *Niederländische Kunst aus dem goldenen Jahrhundert. Gemälde und Zeichnungen im Unkreis grosser Meister aus dem Sammlung F.C. Butôt*, exh. cat. Salzburg (Museumspavillon im Mirabellgarten)/Münster (Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte) 1972-73
- Sánchez 1998** M.S. Sánchez, *The Empress, the Queen and the Nun: Women and Power at the Court of Philip III of Spain*, Baltimore/London 1998
- Sánchez Cantón 1948** F.J. Sánchez Cantón, *Los Retratos de los Reyes de España*, Barcelona 1948
- Sanderus I-II, 1641-44** A. Sanderus, *Flandria Illustrata; Flandria subalterna: sive descriptio comitatus istius...*, 2 vols., Cologne [Amsterdam] 1641-44 (I, 1641; II, 1644)
- Sanzsalazar 2007** J. Sanzsalazar, 'Gerard Seghers: Pintor en grande y en pequeño, nuevas pinturas identificadas', *Archivo Español de Arte* 80 (2007), pp. 323-32
- Sapori 2007** G. Sapori, *Fiamminghi Nel Cantiere Italia, 1560-1600*, Milan 2007
- Coll. cat. Sarasota 1980** F.W. Robinson and W.H. Wilson, *The John and Mable Ringling Museum of Art: Catalogue of the Flemish and Dutch Paintings, 1400-1900*, Sarasota 1980
- Saur I-, 1983-** *Saur Allgemeines Künstlerlexikon: Die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, Munich/Leipzig 1983-
- Savelsberg 1992** W. Savelsberg, *Die Darstellung des hl. Franziskus von Assisi in der flämischen Malerei und Grafik des späten 16. und des 17. Jahrhunderts*, Rome 1992
- Scarpa Sonino 1992** A. Scarpa Sonino, *Cabinet d'Amateur Le Grandi Collezioni d'Arte nei Dipinti dal XVII al XIX secolo*, Milan 1992

- Sceaux/Brussels 1962** *Ile de France-Brabant*, Sceaux (Musée de l'Île de France)/Brussels (Palais des Beaux-Arts de Bruxelles) 1962
- Schaeffer 1909** E. Schaeffer, *Van Dyck: Des Meisters Gemälde in 537 Abbildungen, Klassiker der Kunst in Gesamtausgaben XIII*, Stuttgart/Leipzig 1909
- Scheltema 1879** P. Scheltema, *Historische beschrijving der schilderijen van het stadhuis te Amsterdam*, Amsterdam 1879
- Schepers 2019** B. Schepers, 'Vincent Malò's Assumption of the Virgin in the Galleria Colonna unveiled', *The Rubenianum Quarterly* (2019), pp. 3-6
- Schillemans 1995** R. Schillemans, 'Zeventiende-eeuwse altaarstukken in de Amsterdamse staties. Een inventarisatie', in G. van den Hout and R. Schillemans (eds.), *Putti en cherubijntjes. Het religieuze werk van Jacob de Wit (1695-1754)*, Haarlem/Amsterdam 1995, pp. 53-73
- Schmidt-Degener 1908** F. Schmidt-Degener, 'Adriaen Brouwer en de ontwikkeling zijner kunst', *Onze Kunst* 13 (1908), pp. 5-11
- Schmidt-Degener 1935** M. Schmidt-Degener, *Verslagen omtrent 's Rijks Verzameling van Geschiedenis en Kunst*, Amsterdam 1935
- Schneider 1927** H. Schneider, 'Die Ausstellung flämischer und belgischer Kunst in London', *Zeitschrift für bildende Kunst* 61 (1927/28)
- Schoutens 1903** S. Schoutens, *Kunstschilders beeldhouwers en bouwkundigen der minderbroedersorde in België*, Antwerp 1903
- Schut [1682]** *Bybel printen, vertoonende de voornaemste historien der Heylige Schrifture, konstigh afgebeeld door Matthaeus Merian, en nu met veel treffelicke historien vermeerderd, aerdigh geteeckent en in koper gemaect door Pieter Hendricksz Schut* [privilege dated 15 September 1682], Nicolaes Visscher, Amsterdam
- Schütz 2002** K. Schütz, 'Naturstudien und Kunstkammerstücke', in C. Nitze-Ertz et al. (eds.), *Das Flämische Stilleben 1550-1680*, exh. cat. Vienna (Kunsthistorisches Museum)/Essen (Villa Hügel) 2002, pp. 60-66
- Coll. cat. Schwerin 2003** G. Seelig, *Jan Brueghels Antwerpen: Die flämischen Gemälde in Schwerin*, Schwerin (Staatliches Museum) 2003
- Segal 1991** S. Segal, *Jan Davidsz. de Heem en zijn kring*, The Hague 1991
- Segal 1999** S. Segal, 'Clara Peeters', in M. Meijer et al., *Elck zijn waerom. Vrouwelijke kunstenaars in België en Nederland, 1500-1950*, exh. cat. Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)/Arnhem (Museum voor Moderne Kunsten) 1999-2000, pp. 141-43
- Sevin de Quincy 1726** C. Sevin de Quincy, *Histoire militaire du Règne de Louis le Grand, roy de France*, 7 vols., Paris 1726
- Sharratt 2005** P. Sharratt, *Bernard Salomon: Illustrateur lyonnais*, Geneva 2005
- Sigmond/Kloek 2014** P. Sigmond and W.T. Kloek, *Hollands glorie. Zeeslagen in de Gouden Eeuw*, Zwolle 2014
- Silver 1984** L. Silver, *The Paintings of Quinten Massys: With Catalogue Raisonné*, Oxford 1984
- Slatkes/Franits 2007** L.J. Slatkes and W. Franits, *The Paintings of Hendrick ter Brugghen (1588-1629): Catalogue Raisonné*, Amsterdam/Philadelphia 2007
- Slavícek 1994** L. Slavícek, 'Antwerpen, Wien und die Böhmisches Länder', in E. Mai, K. Schütz and H. Vlieghe (eds.), *Die Malerei Antwerpens: Gattungen, Meister, Wirkungen: Studien zur flämischen Kunst des 16. und 17. Jahrhunderts: Internationales Kolloquium Wien 1993*, Cologne 1994, pp. 145-54
- Sluijter 1999** E. Sluijter, 'Emulating Sensual Beauty: Representations of Danaë from Gossaert to Rembrandt', *Simiolus* 27 (1999), pp. 4-45
- Smeets 1991** M. Smeets, 'Apollo en Marsyas of Apollo en Pan?', *Kunstlicht* 12 (1991), pp. 28-31

- Smith I-IX, 1829-42** J. Smith, *A Catalogue Raisonné of the Works of the Most Eminent Dutch, Flemish and French Painters*, 9 vols., London 1929-42 (I, 1829; II, 1830; III, 1831; IV, 1833; V, 1834; VI, 1835; VII, 1836; VIII, 1837; IX, 1842)
- Smith I-III, 1869-70** W. Smith (ed.), *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, 3 vols., London 1869-70 (I, 1869; II, 1870; III, 1870)
- Smith 1975** W. Smith, *Flags through the Ages and across the World*, Maidenhead 1975
- Soprani 1674** R. Soprani, *Le Vite de' Pittori, Scultori, ed Architetti Genovesi, e de' Forastieri che in Genova operarono; con alcuni ritratti de gli stessi ... Aggiuntavi la vita dell'Autore per opera di G.N. Cavana*, Genoa 1674
- Sozzani 2010** L. Sozzani, 'Pushing the Borders of Retouching and Reconstruction: Can Enough Ever Be too Much?', in R. Ellison, P. Smithen and R. Turnbull (eds.), *Mixing and Matching: Approaches to Retouching Paintings*, London 2010, pp. 125-41
- Speth-Holterhoff 1957** S. Speth-Holterhoff, *Les peintres flamands de cabinets d'amateurs au 17e siècle*, Brussels 1957
- Spiertz 1991** M. Spiertz, 'Pratique pastorale dans la Mission hollandaise, Jésuites dans la République des Sept Provinces (1592-1773)', in E. Put and M. Wynants (eds.), *Les jésuites dans les Pays-Bas et la principauté de Liège (1542-1773)*, exh. cat. Brussels (Archives Générales du Royaume) 1991, pp. 87-99
- Spiessens 1990** G. Spiessens, *Leven en werk van de Antwerpse Schilder Alexander Adriaenssen (1587-1661)*, Brussels 1990
- Stacy 1829** *A General History of the County of Norfolk*, 2 vols., printed by and for John Stacy 1829
- Staring 1955** A. Staring, 'Nogmaals het portret van Willem II en Maria Stuart in het Rijksmuseum', *Oud Holland* 70 (1955), pp. 155-62
- Stechow 1954** W. Stechow, 'The Cathedral in Bonn. P. Neeffs', *Art Quarterly* 17 (1954), pp. 286-89
- Stechow 1966** W. Stechow, *Dutch Landscape Painting of the Seventeenth Century*, London 1966
- Stein 2006** R. Stein, 'Seventeen: The Multiplicity of a Unity in the Low Countries', in D'A.J.D. Boulton and J.R. Veenstra (eds.), *The Ideology of Burgundy: The Promotion of National Consciousness, 1364-1565*, Leiden 2006, pp. 223-85
- Sterling 1935a** C. Sterling, 'Musée de l'Orangerie: L'exposition de la réalité en France au XVIIe siècle', *Bulletin des Musées de France* 7 (1935), pp. 2-6
- Sterling 1935b** C. Sterling, 'Les peintres de la réalité en France au XVIIe siècle: II. Le portrait, la scène de genre, la nature morte', *Revue de l'art* 67 (1935), pp. 49-68
- Stewart 2001** J. Douglas Stewart, 'Thomas Willeboirts and Pieter Thijs: A Tale of the Tangled Antwerp Painters; With an Excursus on Van Dyck's St Felix of Cantalice', in H. Vlieghe (ed.), *Van Dyck 1599-1999: Conjectures and refutations*, Turnhout 2001, pp. 271-88
- Van der Stighelen 1990** K. van der Stighelen, *De portretten van Cornelis de Vos (1584/5-1651). Een kritische catalogus*, Brussels 1990
- Van der Stighelen 2006** K. van der Stighelen (ed.), *Munuscula amicorum: Contributions on Rubens and his Colleagues in Honour of Hans Vlieghe*, 2 vols., Turnhout 2006
- Stoesser 2018** A. Stoesser, *Van Dyck's Hosts in Genoa, Lucas and Cornelis de Wael's Lives, Business Activities and Works*, 2 vols., Turnhout 2018
- Coll. cat. Stockholm 2005** G. Cavalli-Björkman et al., *Dutch and Flemish Paintings, II: Dutch Paintings c. 1600-c. 1800*, Stockholm (Nationalmuseum) 2005
- Coll. cat. Stockholm 2010** G. Cavalli-Björkman et al., *Dutch and Flemish Paintings, III: Flemish Paintings c. 1600-c. 1800*, Stockholm (Nationalmuseum) 2010
- Stols 1971** E. Stols, *De Spaanse Brabanders of de handelsbetrekkingen der Zuiderlijke Nederlanden met de Iberische wereld 1598-1648*, 2 vols., Brussels 1971

- Stradling 1992** R.A. Stradling, *The Armada of Flanders: Spanish Maritime Policy and European War, 1568-1668*, Cambridge 1992
- Strauss 1977** W.L. Strauss (ed.), *Hendrik Goltzius 1558-1617: The Complete Engravings and Woodcuts*, 2 vols., New York 1977
- Strauss/Van der Meulen 1979** W. Strauss and M. van der Meulen, *The Rembrandt Documents*, New York 1979
- Sumowski I-VI, 1983-94** W. Sumowski, *Gemälde der Rembrandt-Schüler*, 6 vols., Landau/Pfalz 1983-94 (I, 1983; II, 1984; III, 1986; IV, 1989; V, 1990; VI, 1994)
- Suykens et al. 1986** F. Suykens, G. Asaert, A. de Vos, A. Thÿs and K. Veraghtert, *Antwerp: A Port for All Seasons*, Antwerp 1986
- Swillens I-III, 1943-53** P.T.A. Swillens (ed.), *De Grootte Schouburgh der Nederlantsche Konstschilders en Schilderessen door Arnold Houbraken*, 3 vols., Maastricht 1943-53 (I, 1943; II, 1944; III, 1953)
- Szanto 2005** M. Szanto, 'La peinture du Nord et sa réception en France au XVIIIe siècle. Réflexions sur l'accrochage des tableaux de Madame de Verrue', in S. Raux (ed.), *Collectionner dans les Flandres et la France du nord au XVIIIe siècle*, conference proceedings: Lille (Université Charles-de Gaulle-Lille 2003), Lille 2005, pp. 221-50
- Taylor 1995** P. Taylor, *Dutch Flower Painting 1600-1720*, New Haven (Conn.) 1995
- Terlinden 1952** C. Terlinden, 'Henri de Clerck: Le peintre de Notre-Dame de la Chapelle 1570(?) - 1630', *Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art* 21 (1952), pp. 81-112
- De Tervarent 1946** G. de Tervarent, 'Astrological Concepts in Renaissance Art', *Gazette des Beaux-Arts* 30 (1946), pp. 233-48
- De Tervarent 1958** G. de Tervarent, *Attributs et symboles dans l'art profane 1450-1600; dictionnaire d'un langage perdu*, Genoa 1958
- De Tervarent 1961** G. de Tervarent, *De la method iconologique*, Brussels 1961
- Terwesten 1770** P. Terwesten, *Catalogus of naamlyst van schilderyen, met derzelver prysen, zedert den 22. Augusti 1752, tot den 21. November 1768 Zo in Holland, als Brabant en andere Plaatzten in het openbaar Verkogt. Dienende tot een vervolg of Derde Deel op de Twee Deelen der uitgegevee Cataloguen door wylen de Heer Gerard Hoet; Zynde hier agter gevoegt: Catalogus van een gedeelte van 't vorstelyk Kabinet Schilderyen van Zynde Doorl. Hoogheid, den Heere Prince van Orange en Nassau, Erfstadhouder, Capitain-Generaal en Admiraal der Verëenigde Nederlanden, &c. &c. &c.*, The Hague 1770
- TIB I-, 1978-** W.L. Strauss (ed.), *The Illustrated Bartsch*, New York 1978-
- Van Thiel 1981** P.J.J. van Thiel, 'De inrichting van de Nationale Konst-Gallery in het openingsjaar 1800', *Oud Holland* 95 (1981), pp. 170-227
- Van Thiel 1987** P.J.J. van Thiel, "'Poor Parents, Rich Children" and "Family Saying Grace": Two Related Aspects of the Iconography of Late Sixteenth and Seventeenth-Century Dutch Domestic Morality', *Simiolus* 17 (1987), pp. 90-149
- Van Thiel 1995** P.J.J. van Thiel, 'De schilderijen van het KOG', in J.F. Heijbroek (ed.), *Voor Nederland bewaard. De verzamelingen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap in het Rijksmuseum, Leids Kunsthistorisch Jaarboek* 10 (1995), pp. 33-64
- Van Thiel 1999** P.J.J. van Thiel, *Cornelis Cornelisz van Haarlem 1562-1638: A Monograph and Catalogue Raisonné*, Doornspijk 1999
- Thieme/Becker I-XXXIII, 1907-50** H. Thieme and F. Becker (eds.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, 33 vols., Leipzig 1907-50
- Thiéry 1787** L.-V. Thiéry, *Guide des amateurs et des étrangers voyageurs à Paris*, 2 vols., Paris 1787
- Thiéry 1953** Y. Thiéry, *Le Paysage flamand au XVIIe siècle*, Brussels 1953

- Thiéry/Kervyn de Meerendré 1987** Y. Thiéry and M. Kervyn de Meerendré, *Les peintres flamands de paysage au XVIIe Siecle: Le baroque anversois et l'école bruxelloise*, Brussels 1987
- Thøfner 2004** M. Thøfner, 'Helena Fourment's "Het Pelsken"', *Art History* 27 (2004), pp. 1-33
- Thomas/Duerloo 1998** W. Thomas and L. Duerloo (eds.), *Albert and Isabella 1598-1621: Essays*, Turnhout 1998
- Thuillier 1994** J. Thuillier, *Le Storie di Maria de' Medici di Rubens al Lussemburgo*, Milan 1994 [ed. princ. 1967]
- Tiethoff-Splithoff 1999** M.E. Toethoff-Splithoff, 'Familiereünie in Vianen. Portretten van Johan Wolfert van Brederode en zijn gezin herenigd', in A.J.M. Koenheim (ed.) et al., *Johan Wolfert van Brederode 1599-1655. Een Hollands edelman tussen Nassau en Oranje*, Zutphen 1999, pp. 75-84
- Toronto 2001** C. Corsiglia (ed.), *Rubens and his Age: Treasures from the Hermitage Museum Russia*, exh. cat. Toronto (Art Gallery of Ontario) 2001
- Tours/Toulouse 2000** *Les peintres du Roi 1648-1743*, exh. cat. Tours (Musée des Beaux-Arts de Tours)/Toulouse (Musée des Augustins) 2000
- Turner 1996** J. Turner (ed.), *The Dictionary of Art*, 34 vols., Basingstoke 1996
- Unger 1884** J.H.W. Unger, 'Adriaan Brouwer te Haarlem', *Oud Holland* 2 (1884), pp. 161-69
- Unger 1891** J.H.W. Unger, 'Brieven van eenige schilders aan Constantijn Huygens', *Oud Holland* 9 (1891), pp. 187-206
- Utrecht/Braunschweig 1991** S. Segal, *Jan Davidsz. de Heem en zijn kring*, exh. cat. Utrecht (Centraal Museum)/Braunschweig (Herzog Anton Ulrich-Museum) 1991
- Utrecht/Helsinki 2004** E. de Jongh et al., *Fish: Still Lifes by Dutch and Flemish Masters, 1550-1750*, exh. cat. Utrecht (Centraal Museum)/Helsinki (Amos Anderson Art Museum) 2004
- Vaes 1926** M. Vaes, 'Le journal de Jan Brueghel II', *Bulletin de l'Institut Historique Belge de Rome* 6 (1926), pp. 163-222
- Valdivieso 1977** E. Valdivieso, 'Dos cuadros ineditos de Sebastian Vrancx', *Boletin del Seminario de Estudios de Arte y Arqueologia* 43 (1977), pp. 500-02
- Valenciennes 2004** M. Eidelberg and P. Ramade, *Watteau et la fête galante*, exh. cat. Valenciennes (Musée des Beaux-Arts) 2004
- Valenciennes/'s-Hertogenbosch 2000** P. Ramade et al., *Meesters van het zuiden: Barokschilders rondom Rubens/Peintres baroques des Pays-Bas du sud*, exh. cat. Valenciennes (Musée des Beaux-Arts de Valenciennes)/'s-Hertogenbosch (Noordbrabants Museum) 2000
- Valerian 1615** *Les Hiéroglyphiques de Ian-Pierre Valerian vulgairement nommé Pierius. Autrement, commentaires des lettres et figures sacrées des Aegyptiens & autres nations*, translated by J. de Montlyard, Lyon 1615
- Valerius 1626** Adriaen Valerius, *Nederlandtsche gedinck-clanck ...*, Haarlem 1626
- Valerius Maximus (2000)** *Valerius Maximus Memorable Doings and Sayings*, ed. and translated by D.R. Shackleton Bailey, 2 vols., Cambridge (Mass.)/London 2000
- Valladares 1998** R. Valladares, 'Decid adiós in Flandes: La Monarquía Hispánica y el problema de los Países Bajos', in W. Thomas and L. Duerloo (eds.), *Albert and Isabella 1598-1621: Essays*, Turnhout 1998, pp. 47-54
- Van de Velde 1975** C. Van de Velde, *Frans Floris (1519/20-1570). Leven en werken*, Brussels 1975

- Van de Velde 1983** C. Van de Velde, 'Taferelen met grisaillelijsten van Gillis Mostaert', in A.-M. Logan (ed.), *Essays in Northern European Art Presented to Egbert Haverkamp-Begemann on his Sixtieth Birthday*, Doornspijk 1983, pp. 276-82
- De Veer 1598** G. de Veer, *Waerachtighe beschrijvinghe van drie seylagien, ter werelt noyt soo vreemt ghehoort, drie jaeren achter malcanderen deur de Hollandtsche ende Zeelandtsche schepen by noorden, Noorweghen, Moscovia, ende Tartaria, na de Coninckrijcken van Catthay ende China, so mede vande opdoeninghe vande Weygats, Nova Sembla, en van 't landt op de 80. grade, dat men acht Groenlandt te zijn ...*, Amsterdam 1598
- Verdam 1949** J. Verdam, *Middelnederlandsch handwoordenboek*, The Hague 1949
- Vergara 1989** A. Vergara, 'The Count of Fuensaldaña and David Teniers: Their Purchases in London after the Civil War', *The Burlington Magazine* 131 (1989), pp. 127-32
- Vergara 2016** A. Vergara, 'Reflections of Art and Culture in the Paintings of Clara Peeters', in A. Vergara (ed.), *The Art of Clara Peeters*, exh. cat. Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten)/ Madrid (Museo Nacional del Prado) 2016, pp. 13-47
- Verhave/Wadum 2007** J. Verhave and J. Wadum, 'Pä sposit af den kreative process Peter Paul Rubens: Kristus pä vejen til Golgata. Korsboeringen', *SMK Art Journal 2007* (2008), pp. 4-15 (translated: 'Following the Creative Process – Peter Paul Rubens: The Ascent to Calvary. The Bearing of the Cross', pp. 86-95)
- Verhave 2008a** J. Verhave, 'Jordaens at Work, Layer upon Layer', in T. Filtenborg et al., *Jordaens: The Making of a Masterpiece*, exh. cat. Copenhagen (Statens Museum for Kunst)/Maastricht (Bonnetantenmuseum) 2008-09, pp. 69-92
- Verhave 2008b** J. Verhave, 'The Amsterdam Painting: A Puzzle in Itself', in T. Filtenborg et al., *Jordaens: The Making of a Masterpiece*, exh. cat. Copenhagen (Statens Museum for Kunst) 2008-09, pp. 93-96
- Verjans 1947** M. Verjans O.F.M., 'Het Cultuurleven te Mechelen', in R. Foncke, E. Buskens and L. Lebeer, *Mechelen de Heerlijke*, Mechelen 1947, pp. 633-51
- Verroen 1985** T.L.J. Verroen, "'Een verstandig ryk Man": de achttiende-eeuwse verzamelaar Adriaan Leonard Van Heteren', in C. Scheffer (ed.) et al., *Achttiende-eeuwse kunst in de Nederlanden*, *Leids Kunsthistorisch Jaarboek* 4 (1985), pp. 17-61
- Verslagen I-, 1878-** Annual Report of the Rijksmuseum, which appeared under the following names: *Verslagen omtrent's Rijksverzamelingen van geschiedenis en kunst* (1878-1954); *Verslagen der Rijksverzamelingen van geschiedenis en Kunst* (1955-67); *Nederlandse Rijksmusea* (1968-87); *Verslag van de Hoofddirecteur over her jaar* (1988); *Verslag van de directie over het jaar* (1989-96); *Jaarverslag* (1997-)
- Vertue/Walpole 1758** *A Catalogue of the Collection of Pictures &c. Belonging to King James the Second; etc.*, transcribed by G. Vertue and ed. H. Walpole, 2 vols., London 1758
- Coll. cat. Vienna I-III, 1884-86** E. von Engerth, *Kunsthistorische Sammlungen des Alterhöchsten Kaiserhauses, Gemälde, Beschreibendes Verzeichniss*, 3 vols., Vienna 1884-86 (I, 1884; II, 1884; III, 1886)
- Coll. cat. Vienna I-II, 1958-60** F. Klauner and G. Heinz, *Katalog der Gemäldegalerie, I: Italiener, Spanier, Franzosen, Engländer, II: Vlamen, Holländer, Deutsche, Franzosen*, 2 vols., Vienna (Kunsthistorisches Museum) 1958-60 (I, 1960; II, 1958)
- Coll. cat. Vienna 1991** S. Ferino-Pagden et al., *Die Gemäldegalerie des Kunsthistorischen Museums in Wien: Verzeichnis der Gemälde*, Vienna 1991
- Vienna/Essen 2002** C. Nitze-Ertz et al. (eds.), *Das Flämische Stilleben 1550-1680*, exh. cat. Vienna (Kunsthistorisches Museum)/Essen (Villa Hügel) 2002
- Vienna 2004** J. Kräftner et al. (eds.), *Rubens in Vienna: The Masterpieces in the Collections of the Prince of Liechtenstein, the Kunsthistorisches Museum and the Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste in Vienna*, exh. cat. Vienna 2004

- De Vigenère 1578 (1995)** *Philostrate les images ou tableaux de platte-peinture traduction et commentaire de Blaise de Vigenère*, ed. and translated by F. Graziani, 2 vols., Paris 1995
- Villiers 2000** P. Villiers, *Les Corsaires de Littoral: Dunkerque, Calais, Boulogne, de Philippe II à Louis XIV (1568-1713)*, Villeneuve d'Ascq 2000
- Virgil I-II, (1928-30)** *Virgil*, translated by H. Rushton Fairclough, Loeb Classical Library, 2 vols. [ed. princ. 1916-18, reprint London 1928-30]
- Vlieghe 1969** H. Vlieghe, 'Rubens's Activity for the Ghent Jesuits in 1633', *The Burlington Magazine* 111 (1969)
- Vlieghe 1972** H. Vlieghe, *Gaspar de Crayer: Sa vie et ses oeuvres*, 2 vols., Brussels 1972
- Vlieghe I-II, 1972-73** H. Vlieghe, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard*, VIII: *Saints*, 2 vols., London/New York 1972-73
- Vlieghe 1977** H. Vlieghe, 'Une grande collection anversoise du Dix-Septième Siècle: Le cabinet d'Arnold Lunden, beau-frère de Rubens', *Jahrbuch der Berliner Museen* 19 (1977), pp. 172-204
- Vlieghe 1979** H. Vlieghe, 'Gaspar de Crayer: Addenda et Corrigenda', *Gentse Bijdragen* 25 (1979-80), pp. 158-208
- Vlieghe 1987** H. Vlieghe, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard*, XIX (2): *Portraits of Identified Sitters Painted in Antwerp*, London 1987
- Vlieghe 1998** H. Vlieghe, *Flemish Art and Architecture 1585-1700*, New Haven (Conn.)/London 1998
- Vlieghe et al. 2000** H. Vlieghe, A. Balis and C. Van de Velde (eds.), *Concept, Design and Execution in Flemish Painting (1550-1700)*, Turnhout 2000
- Vlieghe 2001** H. Vlieghe (ed.), *Van Dyck 1599-1999: Conjectures and Refutations*, Turnhout 2001
- Vlieghe 2011** H. Vlieghe, *David Teniers (1610-1690): A Biography*, Turnhout 2011
- Van Vliet 1966** P. van Vliet, 'Spaanse schilderijen in het Rijksmuseum, afkomstig van schenkingen van Koning Willem I', *Bulletin van het Rijksmuseum* 14 (1966), pp. 131-49
- Van Vloten 1874** J. van Vloten, *Nederlandsch schilderkunst van de 14e tot de 18e eeuw etc.*, Amsterdam/Haarlem 1874
- Voorhelm Schneevoogt 1873** C.G. Voorhelm Schneevoogt, *Catalogue des estampes gravées après P.P. Rubens avec l'indication des collections où se trouvent les tableaux et les gravures*, Haarlem 1873
- Jacobus de Voragine 1900 [1470]** *The Golden Legend or Lives of the Saints Englished by William Caxton*, c. 1470, 7 vols., ed. F.S. Ellis, London 1900
- Vosmaer 1861** C. Vosmaer, 'De Ordonnantie-boeken van Prins Frederik Hendrik over de jaren 1637-1650', *Kunstchronijk* 22/NS 2 (1861), pp. 37-40
- Vogelsang 1909** W. Vogelsang, *Holländische Möbel in niederländischen Museum zu Amsterdam*, Amsterdam 1909
- De Vries 1843** [J. de Vries], *Beschrijving der schilderijen, beelden en zeldzaamheden op het stadhuis der stad Amsterdam aanwezig*, Amsterdam 1843
- Vroom I-III, 1980-98** N.R.A. Vroom, *A Modest Message: As Intimated by the Painters of the 'monochrome banketje'*, 3 vols., Schiedam 1980-98 (I, 1980; II, 1980; III, 1998)
- Wace 1968** A.J.B. Wace, *The Marlborough Tapestries at Blenheim Palace and their Relation to Other Military Tapestries of the War of the Spanish Succession*, London 1968
- Wadum 1998a** J. Wadum, 'Pieter Stas: An Antwerp Coppersmith and his Marks', in *Painting Techniques: History, Materials and Studio Practice in Contributions to the IIC 17th International Dublin Congress*, 7-11 September 1998

- Wadum 1998b** J. Wadum, 'The Antwerp Brand on Paintings on Panel', E. Hermens (ed.), *Looking Through Paintings. The Study of Painting Techniques and Materials in Support of Art Historical Research*, *Leids Kunsthistorisch Jaarboek* 11 (1998), pp. 179-198
- Wagenaar I-XXI, 1790-96** J. Wagenaar, *Vaderlandsche historie*, 21 vols., Amsterdam 1790-96
- Waldorp 1801** List of paintings in Huis ten Bosch, based on drawings by J.G. Waldorp, drafted by E.W. Moes and E. van Biema, *De Nationale Konst-Gallery en Het Koninklijk Museum*, Amsterdam 1909, pp. 39-43
- Waldorp 1804** J.G. Waldorp, Manuscript list of paintings in Huis Ten Bosch, transcribed in E.W. Moes and E. van Biema, *De Nationale Konst-Gallery en Het Koninklijk Museum*, Amsterdam 1909, pp. 67-74
- Wallert/Tauber 2004** A. Wallert and G. Tauber, 'Over herhalingen in de schilderkunst. Het probleem van reproductie', *Bulletin van het Rijksmuseum* 52 (2004), pp. 316-27
- Wallert/Tauber s.a.** 'A Note on Repetitions in Painting: The Problem of Reproduction', (unpublished article Rijksmuseum)
- Walpole 1941 [1736-61]** *Horace Walpole's Correspondence with George Montagu, 1736-61*, eds. W.S. Lewis and Ralph S. Brown, 2 vols., London/New Haven (Conn.) 1941
- Walrave/Scarisbrick/Scholten 1993** J. Walrave, D. Scarisbrick and F. Scholten, *Een eeuw van schittering: diamantjuwelen uit de 17e eeuw*, Antwerp 1993, pp. 188-21
- Coll. cat. Warsaw I-II, 1969-70** J. Bialostocki and A. Chudijkowski (eds.), *National Museum in Warsaw: Catalogue of Paintings in Foreign Schools*, translated by M. Murdzeniaka, 2 vols., Warsaw 1969-70
- Washington/Boston 1989** A.K. Wheelock Jr. et al., *Still Lives of the Golden Age: Northern European Paintings from the Heinz Family Collection*, Washington (National Gallery of Art)/Boston (Museum of Fine Arts) 1989
- Washington 1990** A.K. Wheelock Jr. et al., *Anthony van Dyck*, exh. cat. Washington D.C. (National Gallery of Art) 1990-91
- Coll. cat. Washington 2005** A.K. Wheelock Jr., *The Collections of the National Gallery of Art: Systematic Catalogue, Flemish Paintings of the Seventeenth Century*, Washington 2005
- Washington/Madrid 2009** A. Soler del Campo (ed.), *The Art of Power: Royal Armor and Portraits from Imperial Spain*, translated by J.F. Ordman, exh. cat. Washington (National Gallery of Art)/Madrid (Museo Nacional del Prado) 2009-10
- Waterhouse 1945** E.K. Waterhouse, 'Van Dyck and the Amsterdam Double Portrait', *The Burlington Magazine* 86 (1945), pp. 50-51
- Wegener 2000** U. Wegener, *Niedersächsisches landesmuseum Hannover Landesgalerie, Die holländischen und flämischen Gemälde des 17 Jahrhunderts*, Hannover 2000
- Werche 1997** B. Werche, 'Die Zusammenarbeit von Jan Brueghel d. Ä und Hendrick van Balen', in K. Ertz and C. Nitze-Ertz (eds.), *Pieter Breughel the Younger – Jan Brueghel the Elder: Flämische Malerei um 1600: Tradition und Fortschritt*, exh. cat. Essen (Villa Hügel)/Vienna (Kunsthistorisches Museum)/Antwerp (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten) 1997-98, pp. 270-77
- Werche 2004** B. Werche, *Hendrick van Balen (1575-1632). Ein Antwerpener Kabinettbildmaler der Rubenszeit*, 2 vols., Turnhout 2004
- Van de Wetering 2005** E. van de Wetering, *A Corpus of Rembrandt Paintings IV: The Portraits*, The Hague 2005
- Wethey I-III, 1969-75** H. Wethey, *The Paintings of Titian: Complete Edition I The Religious Paintings; II Portraits; III Mythological and Historical Paintings*, London 1969-75 (I, 1969; II, 1971; III, 1975)
- Dealer cat. Wildenstein 1951** L. Burchard, *A Loan Exhibition of Rubens*, New York (Wildenstein & Co.) 1951

- Dealer cat. Wildenstein 1955** D. Mahon and D. Sutton, *Artists in 17th Century Rome*, London (Wildenstein & Co.) 1955
- Wilhelm 1966** J. Wilhelm, 'Some Unpublished Portraits by Jacob-Ferdinand Voet, or from his Atelier', *The Connoisseur* 162 (1966), pp. 251-56
- Williams 1820** H.W. Williams, *Travels in Italy Greece and the Ionian Islands*, 2 vols., London 1820
- Van der Willigen/Meijer 2003** A. van der Willigen and F.G. Meijer, *A Dictionary of Dutch and Flemish Still-Life Painters Working in Oils, 1525-1725*, Leiden 2003
- Wilson 1986** T. Wilson, *Flags at Sea: A Guide to the Flags Flown at Sea by British and Some Foreign Ships, from the 16th Century to the Present Day, Illustrated from the Collection of the National Maritime Museum*, London 1986
- Wittkower 1948** R. Wittkower, 'Domenichino's Madonna Della Rosa', *The Burlington Magazine* 90 (1948), pp. 220-23
- Wood 2010** J. Wood, *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard*, XXVI (2.1): *Copies and Adaptations from Renaissance and Later Artists. Italian Masters II. Titian and North Italian Art*, 2 vols., London/Turnhout 2010
- Wood Ruby 1990** L. Wood Ruby, 'Sebastiaen Vrancx as Illustrator of Virgil's Aeneid', *Master Drawings* 28 (1990), pp. 54-73
- Woods 2001** P. Woods, 'The Gerbier-Windebank Letters: Two Ruckers Harpsichords in England', *The Galpin Society Journal* 54 (2001), pp. 76-89
- Worp I-VI, 1911-17 [1608-78]** J.A. Worp, *De Briefwisseling van Constantijn Huygens (1608-1687)*, *Rijks Geschiedkundige Publicatien* vols. 15, 19, 21, 24, 28, 32, The Hague 1911-17 (I, 1911 [1608-34]; II, 1913 [1634-39]; III, 1914 [1640-44]; IV, 1915 [1644-49]; V, 1916 [1649-63]; VI, 1917 [1663-87])
- Wuppertal 2009** G. Finckh and N. Hartje-Grave (eds.), *Freiheit, Macht, Pracht: Niederländische Kunst im 17. Jahrhundert*, exh. cat. Wuppertal (Von der Heydt-Museum) 2009
- Von Wurzbach I-III, 1906-11** A. von Wurzbach, *Niederländisches Künstler-Lexikon*, 3 vols., Leipzig/Vienna 1906-11 (I, 1906; II, 1910; III, 1911)
- Coll. cat. Würzburg 1986** V. Hoffmann and K. Koppe (eds.), *Gemäldekatalog Martin-von-Wagner Museum der Universität Würzburg*, 1986
- Van der Wyck et al. I-II, 1989-90** H.W.M. van der Wyck, J. Niemeyer and W.T. Kloek, *De kasteeltekeningen van Roelant Roghman*, 2 vols., Alphen aan den Rijn 1989-90
- Van Wyhe 2015** C.H. van Wyhe, 'The Sartorial Ambitions of the Artist and his Wives: Identity and Attire in Rubens' Family Portraits', in B. van Beneden (ed.), *Rubens in Private: The Master Portrays his Family*, Antwerp/London 2015, pp. 99-119
- Wyss 1987** E. Wyss, 'An Unexpected Classical Source for Jacob Jordaens', *Hoogsteder-Naumann Mercury* 5 (1987), pp. 29-35
- Ydema 1991** O. Ydema, *Carpets and their Datings in Netherlandish Paintings 1540-1700*, Zutphen 1991
- Zandvliet 2006** K. Zandvliet, *De 250 Rijksten van de Gouden Eeuw: kapitaal, macht, verwantschap en levensstijl*, Amsterdam 2006
- Zeedijk 2007** T. Zeedijk, "'Tot voordeel en genoegen". De schilderijenverzameling van Gerrit van der Pot van Groeneveld', *Bulletin van het Rijksmuseum* 55 (2007), pp. 128-207
- Zweite 1980** A. Zweite, *Marten de Vos als Maler: Ein Beitrag zur Geschichte der Antwerpener Malerei in der zweiten Hälfte de 16. Jahrhunderts*, Berlin 1980
- Zwollo 1973** A. Zwollo, *Hollandse en Vlaamse veduteschilders te Rome, 1675-1725*, Assen 1973